БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун болгаш Кызыл хооркомунун,
Тыва АССР-ниң Дээдй Совединиң органы

1925 чылда үндезилеттингеи

1963 ч.
АПРЕЛЬ
30
вторник
№ 103 (5507).

Өртээ 2 көп,

Социализмни тургузуп, бодунуң Төрээн чуртунуң хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун америк империалистерниң агрессчи халдаашкыннарындан эрес-маадырлыг камгалап турар Кубаныңмаадырлыг улузунга акы-дуңманың байыры! Совет болгаш куба улустарның аразында мөңге, бузулбас найырал болгаш кады ажыл-дажылга делгерезин!

(Май 1-ге СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларындан).

СОВЕТ-КУБА НАЙЫРАЛ МӨҢГЕ БЫЖЫГ!

Фидель Кастро Москвада

Найырал шаг-үени болгаш делгемни тиилеп турар. Найырал улустарны чоокшулаштырып, диптерни төрелдештирип турар. Найырал моондактарны ашпан турар—чаңгыс бодалдыларның, соратниктерин найыралы. Бистиң чүректеривис Кубаның эрес-маадырлыг улузу-биле кезээде кады. Бис шылгалданың хүннеринде — Плайя-Хиронга болгаш Плайя-Ларгага тулчуушкуннарның хүннеринде кады турган бис. Кажан делегей термоядролуг дайынның кыдыында турган Кариб кризизинин хүннеринде кады турган бис.

Найыралдың дылы — интернационалчы. Чаңгыс аай эчис-соруулга дээш—күш-ажылдың кижилериниң хосталгазы болгаш аас-кежии дээш демисежип турар бүгү кижилерге ол дыл билдингир. Бистиң найыралывыс—ийи революцияларның найыралы—бөгүн онза күштүү-биле илерепп турар: Кубаның баштыны, ооң маадыры куба улустуң алдарлыг оглу Фидель Кастро Рус бистиң чуртувуста ийиги хүнде чоруп турар болгай.

Заполярьеден келир самолётту манап турган үеэинде Москваның кырынга дээр онза аас турган. Мөңгүннелчек «ИЛ-18» Внуковонуң кырынга чеди реактивтиг хыдыкчы самолёттарга үдедип алгаш көстүп келген.

Күчүлүг лайнер аэродромнуң кырынга долгандыр ужуткаш, черже чавызап бадыпкан. Москваның чери бо-ла болгай! Совет чазактың баштыны Н. С. Хрущев, ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев, Кубаның ССРЭ-де элчини Карлос Оливерес Санчес Кубаның премьер-министрин манап турганнар.

Самолёт мугур-ла 17 шак турда доктаар шөлге кээп турупкан. Самолёттуң эжиинге чаданы тургузупкан. Ооң эжии аяар ажыттына берген. Чүс-чүс фото-чуруктары-биле болгаш хөй санныг киноларда таныш, кайгамчык Ортулуктуң национал маадыры—Фидель Кастро самолёттан чадалап бадыпкан.

Кастро Н. С. Хрущевту кужактап, Л. И. Брежневтиң холун тудуп мендилешкен. Кужактаашкын, бүрүн найыралчы чылыг байдал, өөнүктерниң кужактажышкыны... Дээр алышкылары Ю. Гагарин, А. Николаев Фидель-биле мендилешкеннер, оларже көрүп алган ол хүлүмзүрүп турган. Анаа А. И. Микоян болгаш Мурманскиге Фидель Кастрону үткүп алган Совет күрүнениң өске-дээ ажылдакчылары турган.

Совет черге эргим аалчыларны үткүп ап, оларга байыр чедирип турган кижилер ол минуталарны үр үеде утпас.

Фидель Кастро, Н. С. Хрущев, Л. И. Брежнев, А. И. Микоян, а ол ышкаш куба премьер-биле кады келгени Социалистиг революцияның чаңгыс аай партиязының национал удуртулгазының секретары Эмилио Арагонес Наварро, Кубаның чепсектиг күштериниң министринин оралакчызы Серхио Дель Валье Хименес болгаш өскелер-дээ Внуково аэропорттуң чаа павильонунче киришкен.

Аажок улуг павильоннуң бажыңының баарында Фидель Кастронуң болгаш Н. С. Хрущевтуң чуруктарын аскан. Кызыл пөстке «Кирип моорланар, эргим куба өөнүктер!» деп сөстерни испан болгаш орус дылдарга бижээш аскан.

Ийи чурттарның, революцияларның туктары—Советтер чуртунуң Кызыл тугу болгаш маадырлыг Кубаның кызыл-көк-ак тугу хатка киискип турган.

Фидель Кастро, Н. С. Хрущев, Л. И. Брежнев ССРЭ-ниң болгаш Куба Республиканың туктары-биле шимээн ажык машинага олурушканнар.

Мотоциклчилерге үдеткен автомобильдериниң колонназы Киевск орук-биле чорупкан. Фидель Кастро биле Никита Сергеевич Хрущев машинага туруп алгаш, эргим аалчыларны үткүп алыры-биле чыылган мүн-мүн москвачыларның чедирген байырынга харыылап чораннар.

Ленин кудумчузунуң баштайгы кварталдары. Бажыңнарның соңгаларында, тротуарларда, балконнарда кижилер-ле... Күш-ажылчы Москва. Москва—тайбың чыгыр чыгыгы — Фидельди үткүп ап турганы ол.

«Вива Куба», «Вива Фидель!», «Бис маадырлыг Куба-биле бис!», «Бис акы-дуңма кубалар силер-биле бис!» Бо сөстерни аажок калбак, кызыл пөстерде болгаш бичии плакатчыгаштарда хол-биле бижээн. Оларны Фидель Кастронуң болгаш Н. С. Хрущевтуң чуруктары-биле, боодал дириг чечектер-биле кады тудуп алгаш чоруп турган.

Ленин аттыг пединституттуң кыстары «Июль 26-ның кылажы» деп ырны ырлап турган. Ол ырның сөстерин чамдык кижилер билбес-дээ болза калбак саазынга бижээш, мурнунда чораан кыстарның оргазынга инебиле кадап алган чоруп турганнар, чүге дээрге ооң соонда чораан кижи көрүп, ырлазын дээш.

«Каучук» заводтуң хөй ажылчыннары «Фидель, Ура!», «Май бирни Фидель-биле кады уткуур бис!» деп йөрээлдерни салып турганнаф. Октябрь болгаш Ленин районнарның ажылчы чоннары, Свердлов аттыг фабриканың, «Красная роза» комбинаттың болгаш өске-дээ бүдүрүлгелериниң коллективтери, Москва Күрүне университединин студентилери болгаш башкылары, эртем-шинчилел болгаш төлевилел институттарының студентилери болгаш башкылары эргим аалчыга байыр чедирип турганнар.

Янзы-бүрү өөнүг машиналар чыскаалдыр турупкан чоннуң аразы-биле улам-на ынайлап бар чораан. Бо болза өөнүктү, акы-дуңманы үткүп ап турары-дыр. Кубаның национал маадырын бүгү кижилер чүрээниң ханыызындан үткүп ап турары ол. Бодунуң маадырлыг чоруу-биле чоннуң магадаткан, ынак болгаш хүндүлелдиг кижини ынчалар үткүп алыр апаар болгай.

Кремльдиң суургаларлыг ханалары көстүп келген. Боровицк хаалгалар. Ында мүн-мүн кижилер чыылган. Байыр чедириишкиннериниң чаа чалгыы. Машиналар Кремльче чоруп турган. Фидель Кастро Кремльди ооң чуруктарындан болгаш совет өөнүктерниң чугаазындан, а ол ышкаш бистиң чуртувуска чораан кубаларның чугаазындан эки билир. Анаа Ленин чурттап база ажылдап чораан. Шуушкан автомашиналар доктаап турупкан. Фидель Кастро, Н. С. Хрущев, Л. И. Брежнев машинадан үнүп келген. Куба революцияның баштыңчызы Кызыл шөлче базарының мурнунда бүгү делегей пролетариадының баштыңчызы, өлүм чок Ленинге куба улустуң ынакшылын болгаш хүндүткелин илергейлеп, ёзулал кылырын күзээн.

Фидель Кастро биле Н. С. Хрущев Владимир Ильич Ленинниң мага-бодун салган хааржактың чанынга чеде бергеннер. Куба улустуң кайгамчык оглу хааржактың чанынга кашкаш минуталарда турып, таныш, чоок, төрел Ленинниң шынарларын көрүп турган. Социалистиг революцияның чаңгыс аай партиязынга баштаткан куба улус Ленинниң адыбиле чаа социалистиг амыдыралды тудуп тургузуп турар. Ленинге онза ынакшыл Фидель Кастронуң арнында иле турган. Фидель Кастро бодунуң мооң мурнунда «Мен марксисчи-ленинчи мен, бодумнуң амыдыралымның сөөлгү хүнүнге чедир марксисчи-ленинчи болур мен» деп берген даңгыраан база катап чугаалап турган.

Тайбың дээш ийи демиселчилер—Фидель Кастро биле Н. С. Хрущев Ленинниң чанынга ыыт чок турганнар. Фидель Кастрога болгаш Н. С. Хрущевка «Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» деп делегейниң ленинчи шаңналының лауреаттары деп хүндүлүг атты тывыскан болгай.

Куба аалчылар болгаш совет удуртукчулар Мавзолейден Кызыл шөлге үнүп кээрге, адыш часкаашкыны динмиреп үнген.

Бүгү талалардан мындыг йөрээл салыышкыннары дыннаалып турган:

— Вива Куба!

— Фидель — Хрущев! Бис силер-биле кады бис!

— Кубаның болгаш ССРЭ-ниң улустарының акы-дуңмалышкы чоруунга алдар!

Никита Сергеевич Хрущев партиянын болгаш чазактын удуртукчуларын, бистиң чуртувустуң партия, күрүне болгаш хөй-ниити көскү ажылдакчыларын Фидель Кастрога таныштырган.

Хүндүлел таңныылының начальниги Фидель Кастрога чеде бергеш, рапорт берген.

Ол үеде үгер-бооларның даштаашкыннары эгелээн. 21 удаа. Ол—нацияларның ёзулалы-дыр. Куба Республиканың болгаш Совет Эвилелинин гимнериниң аялгазы өндүр чаагайы-биле дыңналып турган.

Фидель Кастро биле Н. С. Хрущев хүндүлел таңныылының баары-биле эрткен. Хүндүлүг аалчы чыскаалган солдаттарның чанынга доктаап, совет шериглерге, оларның нуурү-биле ССРЭ-ниң бүгү Чепсектиг Күштерингe байыр чедирип турган.

Диңмиттиг адыш часкап, байыр чедирип турда Фидель Кастро биле Н. С. Хрущев, Социалистиг революцияның чаңгыс аай партиязының национал удуртулгазының организастыг айтырыглар талазы-биле секретары Эмилио Арагонес Наварро, Социалистиг революцияның чаңгыс аай партиязының национал удуртулгазының кежигүнү, Кубаның Революсчу чепсектиг күштериниң министринин оралакчызы Серхио Дель Валье Хименес, Социалистиг революцияның чаңгыс аай партиязының национал удуртулгазының кежигүнү, Кубаның барыын талакы революсчу армиязының командылакчызы Гильермо Гарсиа Фриас, Социалистиг революцияның чаңгыс аай партиязының национал удуртулгазының кежигүнү, Кубаның Революсчу шериг-агаар күштериниң командылакчызы Рауль Курбело Моралес, Кубаның экономика министри Рехино Боти Леон, Кубаның даштыкы садыг министриниң бирги оралакчызы Рауль Леон Торрас, иштики херектер министриниң оралакчызы Хосе Абрантес Фернандес, майор Дермидио Эскалона, Алонсо, майор Рене Вальехо Ортис, совет удуртукчулар Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Н. М. Шверник, Л. Н. Ефремов, Ю. В. Андропов, П. Н. Демичев, Л. Ф. Ильичев, В. И. Поляков, Б. Н. Пономарев, А. П. Рудаков, В. Н. Титов, А. Н. Шелепин Мавзолейниң Төп индиринге үнүп келген.

Фидель Кастро биле Н. С. Хрущев шөлдүң бүгү талаларындан кээп турган изиг байыр чедириишкиннеринге холдарын өрү көдүрүп, харыылап турганнар. Куба өөнүктерге болгаш совет удуртукчуларга бичии москвачылар—пионерлер чедип келгеннер. Фидель Кастро чечек тудускан бичии ооллу чаптап, чассыдыр көрүп турган.

Бичии уруг Фидель Кастрога пионер демдээн кадап бээрге, анаа өөрүп четтириишкинни илергейлээн. Кашдаа минута эртпээнде хүндүлүг аалчының холунда часкы янзы-бүрү чечектер дола берген турган. Йөрээлдер салыышкыны соксавайн турган. Диңмиттиг адыш часкаашкыны болгаш йөрээлдер салыышкыннары анаа эвес аялгага куттулун турган. Ол болза Москваның дээди өөредилге черлеринде өөренип турары студентилер—маадырлыг Кубаның ооллар, кыстары шөлге чедип келгеш, куба национал хөгжүмү-биле ойнап турганы ол.

Н. С. Хрущев микрофонга чедип келгеш, чүве чугаалаан.

Эш Н. С. Хрущевтуң чугаазы

Бистин эргим өөнүүвүс болгаш эжвис Фидель Кастро!

Эргим куба өөнүктер!

Эргим эштер москвачылар!

Куба социалистиг революцияның коргуш чок баштыңчызы, бистин улуг өөнүүвүс Фидель Кастрога болгаш ооң-биле кады келген соратниктеринге сеткил-сагыштын бүгү ханызындан акы-дуңма ёзу-биле байыр чедирер дээш бөгүн мында, Кызыл шөлде чыылган бис.

Америк дипте баштайгы социалистиг революцияның төлээдерине байыр чедирбишаан, куба улустуң эрес-маадырлыг болгаш туруштуг чоруун, ооң бедик революсчу угаан-бодалын магаданыбысты илергейлеп турар бис.

Бистиң Төрээн чуртувустуң найысылалы—Москвага, ооң Кызыл шөлүнге силерге байыр чедирери биске онза өөрүнчүг-дүр. Бүгү делегейниң улустары Кызыл шөлду тиилээн социализмниң символу, бүгү делегейниң күш-ажылчы кижилериниң акы-дуңмалышкы чоруунуң символу болур деп санап турары чөптүг.

Бистиң улузувустуң амыдыралының болгаш демиселиниң төөгүзүнде хөй-хөй улуг болуушкуннар Кызыл шөл-биле, Октябрь революциязының гениалдыг баштыңчызы Владимир Ильич Ленинниң ажыл-чорудулгазы-биле холбашкан. Маяковскийниң сөстери-биле алырга, мында даш бүрүзү Ленинни билир!

Капиталистерге болгаш помещиктерге удур октябрь атакаларының даажын Кызыл шөл сактып чоруур. Хосталгаже болгаш аас-кежикче орукту күш-ажылчы улуска айтып берген Ильичиниң чугааларын Кызыл шөл дыңнаан. Эш Кастро, хамаатты дайынның чанныг ышкаш чылдарында бистиң улузувус, улуг Ленин контрреволюсчуларга болгаш даштыкы интервентилерге удур демиселче кызыл-гвардейжилерниң полктарын моортан, Кызыл шөлден үдеп чорудуп турган болгай.

Кремльдиң буурул ханалары кижи төрелгетенниң хоралыг дайзыны — герман фашизмни ашкан тиилелгениң төөгүлүг парадының херечизи болган.

Маңаа чыл бүрүде бис улуг революсчу байырлалдарны — Октябрьның 7-зин болгаш Майның 1-зин демдеглеп турар бис.

Бөгүн бис бо шөлге революсчу Кубаның улусчу маадырынга байыр чедирип, Кубаның маадырлыг улузунга, бистиң акы-дуңмавыска, демисел талазы-биле акы-дуңмавыска дайызычы байырны дамчыдып турар-дыр бис!

Аңгы талазы-биле кадыг-дошкун тулчуушкуннарның одун эткен, чаа ниитилел тургузугну тургусканының өөрүшкүзүн медереп билген совет улуска Кубаның алдарлыг революциязы, Кубаның ажылчы чоннарының төөгүлүг чаалап алышкыннары чүгле чоок болгаш билдингир эвес, харын база кызыгаар чок үнелиг.

Кубаның революциязы ёзулуг улусчу революция. Ол революция улус чоннуң ең калбак массаларын төөгүлүг тургузукчу, чогаадыкчы чорукче көдүрүп үндүрген. Ол дээрге ажылчы чоннарның ажылчы чоннарга революциязы-дыр.

Революция үезинде кыска хуусаада Кубаның ажылчы чоннарын бодунуң чуртунуң бүрүн эргелиг эзлери кылган ындыг социал-политиктиг чаартылгалар боттанган. Чер болгаш ооң иштинде чылар байлактар, фабрикалар болгаш заводтар, фирмалар болгаш банкылар, байларның ордулары болгаш курорттар ажылчы чоннарның өнчүзү болган. Он-он мүң аныяк культ-армейжилер кижилерни бижикке өөредир дээш даглларже болгаш ырак суурларже канчаар чоруп турганын билир бис. Ындыг кыска хуусаада силерниң культура революциязын боттандырганынарга совет кижилер өөрүп турар. Куба Латин Америкада калбак бижик-биликтиг баштайгы чурт апарган, мынчаннаш эртемниг болгаш культураныг эртинезинче эжиктер улус массаларның мурнунга калбаа-биле ажыттынган.

Ам ажылчыннар болгаш тараачыннар бодунуң күрүнезиниң бүгү херектерин боттары башкарып турар. Куба улустуң күзел-соруу, угааны, ооң бүгү күштери чаңгыс эчис-соруулгаже—революсчу чаалап алышкыннарны камгалап, бижыглаар болгаш хөгжүдериниче, социализмниң тиилелгезин туюлунга чедиреринче мөөнеттинген.

Мөлчүкчүлер төөгүнүң сценазындан демисел чокка үнмес деп чүвени совет кижилер боттарының дуржулгазы-биле эки билир. Олар улустарны база катап кулданыры-биле эң-не кара сагыштыг аргаларны ажылган турарлар. Ындыг болза-даа хосталга болгаш аас-кежик дээш демиселче көдүрлүп үнген, бодунуң туктарында «Төрээн чурт азы өлүм! Бис тиилээр бис!» деп лозуцну бижээн ындыг улус тиилеттирбес. Бодунуң революциязынга туржур болгаш камгалаар деп даңгыракты берген куба патриоттарның күзел-соруун империалистериниң сый шавар күжү чок.

Маадырлыг Куба бодунуң демиселинге чааскаан эвес. Совет Эвилелинин, социалистиг дем-каттыштырылгазының бүгү чуруттарының, чер бөмбүрээнин депшилгелиг күштериниң эп-сеткил каттыштырылгазы болгаш деткимчези Кубаның талазында. Бөгүн тайбыңның болгаш социал депшилгениң хөрээн үнелеп көрүп турар бүгү кижилер Хосталганың маадырлыг ортулуун камгалаарынче боттарының үнүн көдүрүп, «Революсчу Кубадан холуң ырат!» деп шиитпирлиг негеп турар.

Революсчу Куба—ол дээрге, депшилгеже, хосталгаже болгаш аас-кежикче орукту күш-ажылчы улуска айтып берген Ильичиниң чугааларын Кызыл шөл дыңнаан. Эш Кастро, хамаатты дайынның чанныг ышкаш чылдарында бистиң улузувус, улуг Ленин контрреволюсчуларга болгаш даштыкы интервентилерге удур демиселче кызыл-гвардейжилериниң полктарын моортан, Кызыл шөлден үдеп чорудуп турган болгай.

Кремльдиң буурул ханалары кижи төрелгетенниң хоралыг дайзыны — герман фашизмни ашкан тиилелгениң төөгүлүг парадының херечизи болган.

Маңаа чыл бүрүде бис улуг революсчу байырлалдарны — Октябрьның 7-зин болгаш Майның 1-зин демдеглеп турар бис.

Бөгүн бис бо шөлге революсчу Кубаның улусчу маадырынга байыр чедирип, Кубаның маадырлыг улузунга, бистиң акы-дуңмавыска, демисел талазы-биле акы-дуңмавыска дайызычы байырны дамчыдып турар-дыр бис!

Аңгы талазы-биле кадыг-дошкун тулчуушкуннарның одун эткен, чаа ниитилел тургузугну тургусканының өөрүшкүзүн медереп билген совет улуска Кубаның алдарлыг революциязы, Кубаның ажылчы чоннарының төөгүлүг чаалап алышкыннары чүгле чоок болгаш билдингир эвес, харын база кызыгаар чок үнелиг.

Кубаның революциязы ёзулуг улусчу революция. Ол революция улус чоннуң ең калбак массаларын төөгүлүг тургузукчу, чогаадыкчы чорукче көдүрүп үндүрген. Ол дээрге ажылчы чоннарның ажылчы чоннарга революциязы-дыр.

Революция үезинде кыска хуусаада Кубаның ажылчы чоннарын бодунуң чуртунуң бүрүн эргелиг эзлери кылган ындыг социал-политиктиг чаартылгалар боттанган. Чер болгаш ооң иштинде чылар байлактар, фабрикалар болгаш заводтар, фирмалар болгаш банкылар, байларның ордулары болгаш курорттар ажылчы чоннарның өнчүзү болган. Он-он мүң аныяк культ-армейжилер кижилерни бижикке өөредир дээш даглларже болгаш ырак суурларже канчаар чоруп турганын билир бис. Ындыг кыска хуусаада силерниң культура революциязын боттандырганынарга совет кижилер өөрүп турар. Куба Латин Америкада калбак бижик-биликтиг баштайгы чурт апарган, мынчаннаш эртемниг болгаш культураныг эртинезинче эжиктер улус массаларын, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Н. М. Шверник, Л. Н. Ефремов, Ю. В. Андропов, П. Н. Демичев, Л. Ф. Ильичев, В. И. Поляков, Б. Н. Пономарев, А. П. Рудаков, В. Н. Титов, А. Н. Шелепин Мавзолейниң Төп индиринге үнүп келген.

Фидель Кастро биле Н. С. Хрущев шөлдүң бүгү талаларындан кээп турган изиг байыр чедириишкиннеринге холдарын өрү көдүрүп, харыылап турганнар. Куба өөнүктерге болгаш совет удуртукчуларга бичии москвачылар—пионерлер чедип келгеннер. Фидель Кастро чечек тудускан бичии ооллу чаптап, чассыдыр көрүп турган.

Бичии уруг Фидель Кастрога пионер демдээн кадап бээрге, анаа өөрүп четтириишкинни илергейлээн. Кашдаа минута эртпээнде хүндүлүг аалчының холунда часкы янзы-бүрү чечектер дола берген турган. Йөрээлдер салыышкыны соксавайн турган. Диңмиттиг адыш часкаашкыны болгаш йөрээлдер салыышкыннары анаа эвес аялгага куттулун турган. Ол болза Москваның дээди өөредилге черлеринде өөренип турары студентилер—маадырлыг Кубаның ооллар, кыстары шөлге чедип келгеш, куба национал хөгжүмү-биле ойнап турганы ол.

Н. С. Хрущев микрофонга чедип келгеш, чүве чугаалаан.

Бистин эргим өөнүүвүс болгаш эжвис Фидель Кастро!

Эргим куба өөнүктер!

Эргим эштер москвачылар!

Куба социалистиг революцияның коргуш чок баштыңчызы, бистин улуг өөнүүвүс Фидель Кастрога болгаш ооң-биле кады келген соратниктеринге сеткил-сагыштын бүгү ханызындан акы-дуңма ёзу-биле байыр чедирер дээш бөгүн мында, Кызыл шөлде чыылган бис.

Америк дипте баштайгы социалистиг революцияның төлээдерине байыр чедирбишаан, куба улустуң эрес-маадырлыг болгаш туруштуг чоруун, ооң бедик революсчу угаан-бодалын магаданыбысты илергейлеп турар бис.

Бистиң Төрээн чуртувустуң найысылалы—Москвага, ооң Кызыл шөлүнге силерге байыр чедирери биске онза өөрүнчүг-дүр. Бүгү делегейниң улустары Кызыл шөлду тиилээн социализмниң символу, бүгү делегейниң күш-ажылчы кижилериниң акы-дуңмалышкы чоруунуң символу болур деп санап турары чөптүг.

Бистиң улузувустуң амыдыралының болгаш демиселиниң төөгүзүнде хөй-хөй улуг болуушкуннар Кызыл шөл-биле, Октябрь революциязының гениалдыг баштыңчызы Владимир Ильич Ленинниң ажыл-чорудулгазы-биле холбашкан. Маяковскийниң сөстери-биле алырга, мында даш бүрүзү Ленинни билир!

Капиталистерге болгаш помещиктерге удур октябрь атакаларының даажын Кызыл шөл сактып чоруур. Хосталгаже болгаш аас-кежикче орукту күш-ажылчы улуска айтып берген Ильичиниң чугааларын Кызыл шөл дыңнаан. Эш Кастро, хамаатты дайынның чанныг ышкаш чылдарында бистиң улузувус, улуг Ленин контрреволюсчуларга болгаш даштыкы интервентилерге удур демиселче кызыл-гвардейжилериниң полктарын моортан, Кызыл шөлден үдеп чорудуп турган болгай.

Кремльдиң буурул ханалары кижи төрелгетенниң хоралыг дайзыны — герман фашизмни ашкан тиилелгениң төөгүлүг парадының херечизи болган.

Маңаа чыл бүрүде бис улуг революсчу байырлалдарны — Октябрьның 7-зин болгаш Майның 1-зин демдеглеп турар бис.

Бөгүн бис бо шөлге революсчу Кубаның улусчу маадырынга байыр чедирип, Кубаның маадырлыг улузунга, бистин акы-дуңмавыска, демисел талазы-биле акы-дуңмавыска дайызычы байырны дамчыдып турар-дыр бис!

Аңгы талазы-биле кадыг-дошкун тулчуушкуннарның одун эткен, чаа ниитилел тургузугну тургусканының өөрүшкүзүн медереп билген совет улуска Кубаның алдарлыг революциязы, Кубаның ажылчы чоннарының төөгүлүг чаалап алышкыннары чүгле чоок болгаш билдингир эвес, харын база кызыгаар чок үнелиг.

Кубаның революциязы ёзулуг улусчу революция. Ол революция улус чоннуң ең калбак массаларын төөгүлүг тургузукчу, чогаадыкчы чорукче көдүрүп үндүрген. Ол дээрге ажылчы чоннарның ажылчы чоннарга революциязы-дыр.

Революция үезинде кыска хуусаада Кубаның ажылчы чоннарын бодунуң чуртунуң бүрүн эргелиг эзлери кылган ындыг социал-политиктиг чаартылгалар боттанган. Чер болгаш ооң иштинде чылар байлактар, фабрикалар болгаш заводтар, фирмалар болгаш банкылар, байларның ордулары болгаш курорттар ажылчы чоннарның өнчүзү болган. Он-он мүң аныяк культ-армейжилер кижилерни бижикке өөредир дээш даглларже болгаш ырак суурларже канчаар чоруп турганын билир бис. Ындыг кыска хуусаада силерниң культура революциязын боттандырганынарга совет кижилер өөрүп турар. Куба Латин Америкада калбак бижик-биликтиг баштайгы чурт апарган, мынчаннаш эртемниг болгаш культураныг эртинезинче эжиктер улус массаларын, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Н. М. Шверник, Л. Н. Ефремов, Ю. В. Андропов, П. Н. Демичев, Л. Ф. Ильичев, В. И. Поляков, Б. Н. Пономарев, А. П. Рудаков, В. Н. Титов, А. Н. Шелепин Мавзолейниң Төп индиринге үнүп келген.

Фидель Кастро биле Н. С. Хрущев шөлдүң бүгү талаларындан кээп турган изиг байыр чедириишкиннеринге холдарын өрү көдүрүп, харыылап турганнар. Куба өөнүктерге болгаш совет удуртукчуларга бичии москвачылар—пионерлер чедип келгеннер. Фидель Кастро чечек тудускан бичии ооллу чаптап, чассыдыр көрүп турган.

Бичии уруг Фидель Кастрога пионер демдээн кадап бээрге, анаа өөрүп четтириишкинни илергейлээн. Кашдаа минута эртпээнде хүндүлүг аалчының холунда часкы янзы-бүрү чечектер дола берген турган. Йөрээлдер салыышкыны соксавайн турган. Диңмиттиг адыш часкаашкыны болгаш йөрээлдер салыышкыннары анаа эвес аялгага куттулун турган. Ол болза Москваның дээди өөредилге черлеринде өөренип турары студентилер—маадырлыг Кубаның ооллар, кыстары шөлге чедип келгеш, куба национал хөгжүмү-биле ойнап турганы ол.

Н. С. Хрущев микрофонга чедип келгеш, чүве чугаалаан.

Бистин эргим өөнүүвүс болгаш эжвис Фидель Кастро!

Эргим куба өөнүктер!

Эргим эштер москвачылар!

Куба социалистиг революцияның коргуш чок баштыңчызы, бистин улуг өөнүүвүс Фидель Кастрога болгаш ооң-биле кады келген соратниктеринге сеткил-сагыштын бүгү ханызындан акы-дуңма ёзу-биле байыр чедирер дээш бөгүн мында, Кызыл шөлде чыылган бис.

Америк дипте баштайгы социалистиг революцияның төлээдерине байыр чедирбишаан, куба улустуң эрес-маадырлыг болгаш туруштуг чоруун, ооң бедик революсчу угаан-бодалын магаданыбысты илергейлеп турар бис.

Бистин Төрээн чуртувустуң найысылалы—Москвага, ооң Кызыл шөлүнге силерге байыр чедирери биске онза өөрүнчүг-дүр. Бүгү делегейниң улустары Кызыл шөлду тиилээн социализмниң символу, бүгү делегейниң күш-ажылчы кижилериниң акы-дуңмалышкы чоруунуң символу болур деп санап турары чөптүг.

Бистин улузувустуң амыдыралының болгаш демиселиниң төөгүзүнде хөй-хөй улуг болуушкуннар Кызыл шөл-биле, Октябрь революциязының гениалдыг баштыңчызы Владимир Ильич Ленинниң ажыл-чорудулгазы-биле холбашкан. Маяковскийниң сөстери-биле алырга, мында даш бүрүзү Ленинни билир!

Капиталистерге болгаш помещиктерге удур октябрь атакаларының даажын Кызыл шөл сактып чоруур. Хосталгаже болгаш аас-кежикче орукту күш-ажылчы улуска айтып берген Ильичиниң чугааларын Кызыл шөл дыңнаан. Эш Кастро, хамаатты дайынның чанныг ышкаш чылдарында бистин улузувус, улуг Ленин контрреволюсчуларга болгаш даштыкы интервентилерге удур демиселче кызыл-гвардейжилериниң полктарын моортан, Кызыл шөлден үдеп чорудуп турган болгай.

Кремльдиң буурул ханалары кижи төрелгетенниң хоралыг дайзыны — герман фашизмни ашкан тиилелгениң төөгүлүг парадының херечизи болган.

Маңаа чыл бүрүде бис улуг революсчу байырлалдарны — Октябрьның 7-зин болгаш Майның 1-зин демдеглеп турар бис.

Бөгүн бис бо шөлге революсчу Кубаның улусчу маадырынга байыр чедирип, Кубаның маадырлыг улузунга, бистин акы-дуңмавыска, демисел талазы-биле акы-дуңмавыска дайызычы байырны дамчыдып турар-дыр бис!

Аңгы талазы-биле кадыг-дошкун тулчуушкуннарның одун эткен, чаа ниитилел тургузугну тургусканының өөрүшкүзүн медереп билген совет улуска Кубаның алдарлыг революциязы, Кубаның ажылчы чоннарының төөгүлүг чаалап алышкыннары чүгле чоок болгаш билдингир эвес, харын база кызыгаар чок үнелиг.

Кубаның революциязы ёзулуг улусчу революция. Ол революция улус чоннуң ең калбак массаларын төөгүлүг тургузукчу, чогаадыкчы чорукче көдүрүп үндүрген. Ол дээрге ажылчы чоннарның ажылчы чоннарга революциязы-дыр.

Революция үезинде кыска хуусаада Кубаның ажылчы чоннарын бодунуң чуртунуң бүрүн эргелиг эзлери кылган ындыг социал-политиктиг чаартылгалар боттанган. Чер болгаш ооң иштинде чылар байлактар, фабрикалар болгаш заводтар, фирмалар болгаш банкылар, байларның ордулары болгаш курорттар ажылчы чоннарның өнчүзү болган. Он-он мүң аныяк культ-армейжилер кижилерни бижикке өөредир дээш даглларже болгаш ырак суурларже канчаар чоруп турганын билир бис. Ындыг кыска хуусаада силерниң культура революциязын боттандырганынарга совет кижилер өөрүп турар. Куба Латин Америкада калбак бижик-биликтиг баштайгы чурт апарган, мынчаннаш эртемниг болгаш культураныг эртинезинче эжиктер улус массаларын, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Н. М. Шверник, Л. Н. Ефремов, Ю. В. Андропов, П. Н. Демичев, Л. Ф. Ильичев, В. И. Поляков, Б. Н. Пономарев, А. П. Рудаков, В. Н. Титов, А. Н. Шелепин Мавзолейниң Төп индиринге үнүп келген.

Фидель Кастро биле Н. С. Хрущев шөлдүң бүгү талаларындан кээп турган изиг байыр чедириишкиннеринге холдарын өрү көдүрүп, харыылап турганнар. Куба өөнүктерге болгаш совет удуртукчуларга бичии москвачылар—пионерлер чедип келгеннер. Фидель Кастро чечек тудускан бичии ооллу чаптап, чассыдыр көрүп турган.

Бичии уруг Фидель Кастрога пионер демдээн кадап бээрге, анаа өөрүп четтириишкинни илергейлээн. Кашдаа минута эртпээнде хүндүлүг аалчының холунда часкы янзы-бүрү чечектер дола берген турган. Йөрээлдер салыышкыны соксавайн турган. Диңмиттиг адыш часкаашкыны болгаш йөрээлдер салыышкыннары анаа эвес аялгага куттулун турган. Ол болза Москваның дээди өөредилге черлеринде өөренип турары студентилер—маадырлыг Кубаның ооллар, кыстары шөлге чедип келгеш, куба национал хөгжүмү-биле ойнап турганы ол.

Н. С. Хрущев микрофонга чедип келгеш, чүве чугаалаан.

Бистин эргим өөнүүвүс болгаш эжвис Фидель Кастро!

Эргим куба өөнүктер!

Эргим эштер москвачылар!

Куба социалистиг революцияның коргуш чок баштыңчызы, бистин улуг өөнүүвүс Фидель Кастрога болгаш ооң-биле кады келген соратниктеринге сеткил-сагыштын бүгү ханызындан акы-дуңма ёзу-биле байыр чедирер дээш бөгүн мында, Кызыл шөлде чыылган бис.

Америк дипте баштайгы социалистиг революцияның төлээдерине байыр чедирбишаан, куба улустуң эрес-маадырлыг болгаш туруштуг чоруун, ооң бедик революсчу угаан-бодалын магаданыбысты илергейлеп турар бис.

Бистин Төрээн чуртувустуң найысылалы—Москвага, ооң Кызыл шөлүнге силерге байыр чедирери биске онза өөрүнчүг-дүр. Бүгү делегейниң улустары Кызыл шөлду тиилээн социализмниң символу, бүгү делегейниң күш-ажылчы кижилериниң акы-дуңмалышкы чоруунуң символу болур деп санап турары чөптүг.

Бистин улузувустуң амыдыралының болгаш демиселиниң төөгүзүнде хөй-хөй улуг болуушкуннар Кызыл шөл-биле, Октябрь революциязының гениалдыг баштыңчызы Владимир Ильич Ленинниң ажыл-чорудулгазы-биле холбашкан. Маяковскийниң сөстери-биле алырга, мында даш бүрүзү Ленинни билир!

Капиталистерге болгаш помещиктерге удур октябрь атакаларының даажын Кызыл шөл сактып чоруур. Хосталгаже болгаш аас-кежикче орукту күш-ажылчы улуска айтып берген Ильичиниң чугааларын Кызыл шөл дыңнаан. Эш Кастро, хамаатты дайынның чанныг ышкаш чылдарында бистин улузувус, улуг Ленин контрреволюсчуларга болгаш даштыкы интервентилерге удур демиселче кызыл-гвардейжилериниң полктарын моортан, Кызыл шөлден үдеп чорудуп турган болгай.

Кремльдиң буурул ханалары кижи төрелгетенниң хоралыг дайзыны — герман фашизмни ашкан тиилелгениң төөгүлүг парадының херечизи болган.

Маңаа чыл бүрүде бис улуг революсчу байырлалдарны — Октябрьның 7-зин болгаш Майның 1-зин демдеглеп турар бис.

Бөгүн бис бо шөлге революсчу Кубаның улусчу маадырынга байыр чедирип, Кубаның маадырлыг улузунга, бистин акы-дуңмавыска, демисел талазы-биле акы-дуңмавыска дайызычы байырны дамчыдып турар-дыр бис!

Аңгы талазы-биле кадыг-дошкун тулчуушкуннарның одун эткен, чаа ниитилел тургузугну тургусканының өөрүшкүзүн медереп билген совет улуска Кубаның алдарлыг революциязы, Кубаның ажылчы чоннарының төөгүлүг чаалап алышкыннары чүгле чоок болгаш билдингир эвес, харын база кызыгаар чок үнелиг.

Кубаның революциязы ёзулуг улусчу революция. Ол революция улус чоннуң ең калбак массаларын төөгүлүг тургузукчу, чогаадыкчы чорукче көдүрүп үндүрген. Ол дээрге ажылчы чоннарның ажылч

Фидель Кастро Москвада

(Тенчүзү. Эгези 1-ги арында).

тургускан болгаш куду көрдүрген кижилерден бодунуң авангарды, Коммунистиг партияга удурткан совет ажылчыннар болгаш тараачыннар кылдыр хүүла бергеннер.

Ол болза Совет Эвилели кандыг болуп турары ышкаш ындыг шыныг чорукту олар тургусканы ол. Олар әртем улам өрү хөгжүп турар, әргелеп башкарарының, экономикачы планнаарының болгаш хөгжүдериниң байлак дуржулгазын мөөнгөп алган чуртту, делегейде эң хөй санныг инженерлер болгаш өске-даа тускай әртемниглер дәәди өөредилге черлерин чыл бүрүде доозуп турар чуртту тургусканнар.

Ынчангаш бистер, революсчулар, оны тода көрүп турарывыс база ол бисти төлептин-биле аажок магаддыр турары мырынай билдингир. Ындыг болза-даа ол делегейниң мурнунга мырыңай чаа перспективаларны ажыктан Совет Эвилелиниң пролетариадының ачы-хавыязы кара чаңгыс ол әвес. Ол болза шаанда болдунмас турган ындыг үүлдерни кылган болгаш төөгүнүң хөгжүлдезиниң бүгү курузун өскерткен. Чугаа болза номда бижиттинген түңнелдер дугайында чорбайн турар. Чугаа болза боттуг амыдырал дугайында чоруп турар. Ынчангаш ол талазы-биле бис ол боттуг үүлдүң чижээ болуп турар бис.

Дыка хөй совет кижилер мынча деп айтырып турар. Куба революцияны канчап болдуруптар аргалыг болганы? Экономика талазы-биле кошкак хөгжүлделиг ындыг бичии чуртка, империализмниң даштыыртан келгеш, әжелеп турган чуртунга ол хире эки түңнелдиг әргилдени канчап болдуруптар аргалыг болганы? Дыка хөй совет кижилер чогум-на оон ужурунда Кубаны магадап турар чадап чок. Оон ужурунда бистер бүгү талалардан чылыг хүндүлелге болгаш бистиң чуртка хамаарыштыр чүректиң ханызындан эки көрүүшкүнге таваржып турарывыс ол-дур. Ынчалзажок 1917 чылдың орус революциязы әлдән әрте боттанганының ужурунда куба революция боттанар аргалыг апарган деп чаңгыс үүлдү кажан-даа утпайн турар бис.

Совет Эвилели чок турган болза Кубага социалистиг революция болдунмас ийик. Ындыг болза-даа ол болза Куба революциязын Совет Эвилели боттандырган дәәни ол әвес. Нүүлдәәшкин болгаш хоп-меге хөй турза-даа Совет Эвилелиниң дайзыннары ол үүлдү бадыткаарынга амдыызында четпәән-не харын. Ол болза Совет Эвилели чок турган болза империалистер Латин-Америкада кандыг-даа национал-хосталгалыг революцияны боой тудуп кааптар дәәни ол. Кажан ындыг революция оларның империалистиг әрге-ажыктарынга дәәй бергенде олар буржуаз революцияны безин базып каап турар. Олар Латин-Америкага социалистиг революцияны оон-даа дүрген базып кааптар ийик. Бир әвес Совет Эвилели турбаан чүве болза империалистерге боо-чепсекти тудары безин херек чок турган. Олар ол революцияны аш-чут-биле боой тудуп каар ийик. Олар ону чүгле чаңгыс экономиктиг бүзәәләәшкин-биле үзүткап каар ийик.

Ынчалзажок Совет Эвилели бар болуп турар болганда бистиң революциявысты экономиктиг бүзәәләәшкин-биле үзүткап каап шыдаттынмас болган. Кажан империалистер каратуразында аажылап база бистиң чигир талазы-биле онза әргевисти күш чок болдуруп турда, чаңгыс-ла ол безин чуртка аш-чутту болгаш хоозураашкынны болдургаш, революцияны үзүткап каарынга четчир турган. Ындыг болза-даа Совет Эвилели бистиң чигиривисти садып ап, биске дузалаан. Кажан империалистер нефть бәәрин соксатканда ол чорук чурттуң экономиказын үзүткаарынга четчир турган. Ындыг болза-даа Совет Эвилели бисче нефть чоруткан. Кажан экономиктиг хемчеглер күзәән түүнелди бербейн баарга империалистер интервенцияның планнарын ажылдап кылып әгеләән. Чаңгыс-даа капиталистиг чурт биске боо-чепсек садарын күзевәән. Чогум-на ынчан Совет Эвилели баштаан социалистиг лагерьниң чурттары әргежок чугула боо-чепсек тыптынып алыр талазы-биле биске дузалааарын шиитпирләән. Ынчангаш чогум-на ол боо-чепсек-биле Плайя-Хиронга интервентилерни чылча шаап шыдаан бис.

Бир әвес Совет Эвилели чок турган болза, империалистер бистиң чуртче дорт шериг халдаашкынын кылырындан чигинместер ийик. Бистиң ада-чуртувуска удур империалистиг агрессияны чогум-на харын Совет Эвилелиниң болгаш бүгү социалистиг лагерьниң күүзү доктааткан. Ынчангаш Совет Эвилелинге ханы болгаш кеззә-мөңгеде өөрүп четтириишкинни илередип турарывыс черле билдингир. Ол болза улус бүрүзү, кайы-даа хире бичии болза, ол кайы-даа хире ырак турар болза империалистер кеземче-шаажылал чок ол улусту чок кылып каап шыдавас деп бүзүрәәш, эки амыдырал дәәш демиселди чорудуп болур дәәрзинге бисти ол бүзүредип турар. Ынчангаш оон-биле кады ол болза совет улустуң ачы-хавыязы улуг, совет ажылчыннарын, оон гениалдыг баштыңчызы Ленинниң болгаш оон үндезилеп тургусканы партияның ачы-хавыязы улуг дәәрзин көргүзүп турар.

Совет кижилер кижи төрелгетенге эки үүлдерни кылган деп олар мерен билип турарын бис билир бис. Силерниң революциянарны камгаллары чиик әвес херек болган дәәрзин билир бис. Кайы хире когаралга таварышканынарны, кайы хире агрессияларны шыдажып эрткенинерни билир бис. Силерниң революциянарның төөгүзүн билир бис. Делегейниң империалистиг, реаксылыг өнчүк-чөнгәәлериниң дугайын билир бис. Силернин чурттуңарга удур интервенция дугайын билир бис.

Фашистиг агрессияны чылча шаппышаан, ССРЭ кайы хире улуг когаралдарга таварышканын билир бис. Төөгүлген хан дугайын, чедирген когаралдар дугайын билир бис.

Дүүн, Мурманскиге тургаш, чаа хоорайны, муң-муң чаа бажыңнарны көрген бис. Ындыг болза-даа үрегдеттинмәән чаңгыс-даа бажың чок Мурманскини, дайын сөөлүнде көргүскен фотографияларны биске база көргүскен. Бодунуң чуртун каш катап әде тургузар ужур совет улуска таваржып турганын билир бис. Ынчалзажок совет улус ону кайы хире бодамчалыг кылып турарын билир бис.

Силерниң черинерге чедип келгенивистиң баштайгы үезинде-ле ол үүлдерге бүзүредивис. Ынчангаш Совет Эвилелинге чедип келгенивистиң баштайгы сактыышкыннарының дугайын кажан-даа утпас бис. Дарлакчы ангы чок болгаш дарлаттырып турар аңгы чок ниитилел-биле бирле дугаарында ужурашкан бис. Ажылчы чон-биле ужурашкан бис. Ынчангаш ындыг улус, ындыг ниитилел анаа бир чүве әвес дәәрзин билип тур бис.

Социализм бүрүнү-биле тииләән чурттуң хамаатыларының энергиязын, патриотизмин болгаш кадык угаан-бодалын көрүп тур бис. Совет кижилерниң амгы салгалы коммунизм үезинге чурттаар деп Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Программазы бүрүнү-биле күүсеттинер болгаш оон шимчәәшкини силерниң ажылчыннарыңар болгаш тараачыннарыңар херек кырында чүү-даа чок турда, кажан оларга индустриалдыг баазаның үндезини чок турда, амгы дуржулга чок турда, ол бурунгаар шимчәәшкинни доктаадып шыдаваанда ам кым-даа доктаадып шыдавас дәәрзинге бичии-даа чигиниишкин бисте оон ужурунда чок. Ынчангаш делегейниң улустары силерниң чедиишкиннериңерни боттарынын хуузунда чедиишкиннери кылдыр бүгү чүректиң ханызындан хүләәп алыр ужурлуг. Түге дәәрге силерниң революциянарны кижи төрелгетенниң чаагай чоруунга боттандырган, бо талазы-биле империалистер чүнү чугаалап турары чугула әвес, оларның хоп-нүүлү ужур-дуза чок. Оларның хоп-нүүлү чүү бооп турарын бис билир бис. Биске хамаарыштыр олар хоп-кочуну база-ла нептередип турганнар. Ынчалзажок ол чугула әвес. Оларның хоп-кочуу шынныг чорукбиле үскүлежи бергеш, буступ чаштай бәәр. Аңаа мен кеззәде бүзүреп чораан мен.

Мен аңаа кеззәде бүзүреп чораан мен, мәәң ол бүзүрелим совет улус-биле мәәң танышканымдан бәәр быжыккан.

Кижи төрелгетен бодунуң тиилелгелиг оруу-биле чоруур апаар, депшилгелиг күштер реакцияны ажып әртер дәәрзинге, оптимизмге, бүзүрелге, дайын күзеп турар реаксылыг күштерни тайбыңның күштери ажып тииләәр дәәрзинге бүзүрелге кижи төрелгетенде бүгү үндезиннер бар. Совет Эвилелиниң чедиишкиннери өске улустарның, чижээ, бистиң улузувус ышкаш, империалистерниң талазындан чимзениишкиннер болгаш атакалар-биле бөгүн үскүлежип турар улустарның бурунгаар чоруурунга база дузалаар.

Бис кеззәде Ленинниң улуг хүндүткекчилери чораан бис. Ынчалзажок бис оон улузу чүнү кылып каакын көргенивис соонда, Совет Эвилели-биле танышканывыс сөөлүнде, Ленинниң овур-хевири бистиң караавыска кайгамчык улуг хемчәәлге чедир өзүп, биске Ленин улам-на өлүм чок апар чыдар.

Совет кижилер, силерниң улузуңар дугайында бодумнуң бодалымны силерге чаңгыс сөс-биле мени чугаалап берзин деп күзәәр силер бе? Мен бистиң делегациявыстың бир кежигүнүнүң илередип чугаалаанын катаптап тур мен. Мен оон бодалының дугайын оон айтырарымга: бо дәәрге өндүр улуг кижилернин улузу-дур деп харылаан.

Эш Хрущев бөгүн куба революцияның тиилелгезинге бодунуң бүзүрелдиин илередип чугаалады, бис шак-ла ындыг болур дәәрзинге бүзүрелдиг бис.

Бистиң улузувус тииләәр дәәрзинге бүзүрелдиг бис, чүге дәәрге, тиилелгеге шуут әргежок чугула ийи үүлдер: бистиң улузувустуң революстуг болгаш патриоттуг соруу база Совет Эвилелинге баштаткан социалистиг лагерьниң деткимчези, бүгү делегейниң ажылчы чоннарының революсчу эп-сеткил каттыштырылгазы, империализмниң болгаш колониализмниң аспаан бодунга әдилеп чораан бүгү улустарның эп-сеткил каттыштырылгазы бар.

Совет кижилер, социализм болгаш коммунизм дугайын база-ла бистиң Төрәән чуртувуста хереглеп турар сөстер-биле: Бис тииләәр бис!—деп, чугаалап болур бис.

Кижи төрелгетенниң келир үези—ол дәәрге социализмниң болгаш коммунизмниң келир үези болур.

Делегейнин чаа төөгүзүнүң әгезин салган бо төөгүлүг шөлге биске илереткен хүндүткелиңер дәәш кызыгаар чок өөрүп четтириишкинни маңаа, эш Хрущевтуң оон дугайын чугаалааны Кызыл шөлге, төөгүлүг черге кажангызындан-даа артык изиг көдүрлүүшкүн-биле илергейләәрин чөпшәәреп көрүнер.

Ленинге алдар!—деп, сагыш-сеткилдин бүгү ханызындан кыйгырыг салырын чөпшәәреп көрүнер.

Пролетаржы интернационализм делгерезин!

Куба болгаш совет улустарның аразында найырал делгерезин!

Совет Эвилели делгерезин!

Төрәән чурт азы өлүм!

Бис тииләәр бис!

(Эш Фидель Кастронуң чугаазы үргүлчүлелдиг адыш часкаашкынларга хөй удаа үзе кирдирип турган).

«Июль 26-ның марыжының» аялгазы куттулуп турган. Митинг доозулган. Кызыл шөлге ужуражыышкын чайыннанчак болгаш уттундурбас болган. Куба болгаш совет улус—акы-дүңмалышкылар, Фидель Кастронуң бистиң чуртувуска келгени бистиң акы-дүңмалышкы найыралывысты улам быжыглаар, чер-делегейге тайбыңны быжыглаарының хөрәәнге чугула салымышкын болур дәәрзин ол ужуражыышкын бүгү күштүү-биле көргүскен.

Стрыковская, Е. Хорова, Б. Лукьянов, А. Романов, П. Рогозинский, Г. Софронов, С. Шишков.
(СЭТА-ның тускай корреспондентилери).

Май 1-ниң байырлал хүннерин часкы тарылганың шалыпчы хүннери болдураалы

★ ☆ ★

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕ

МАЙ БИРНИҢ БАЙЫРЛАЛЫНЫҢ ХҮННЕРИН ХОВУЛАРГА БЕДИК БҮДҮРҮКЧҮЛҮГ КҮШ-АЖЫЛ-БИЛЕ ДЕМДЕГЛӨЗӨР ДЕП САРАТОВ ОБЛАСТЫҢ Н. Г. ЧЕРНЫШЕВСКИЙ АТТЫГ СОВХОЗУНУҢ БОЛГАШ ЧЕРКАССК ОБЛАСТЫҢ «ИСКРА» КОЛХОЗУНУҢ АЖЫЛ-ИШЧИЛЕРИНИҢ КЫЙГЫРЫЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА

Май бирниң байырлалының хүннеринде ховуларга кызымаккай ажылдаар, часкы тарылганы чедиишкинниг чорудар дәәш демисежир деп колхозчуларга болгаш совхозтар ажылчыннарынга кыйгырыг үндүрүп, санал киирген Саратов областың Н. Г. Чернышевский аттыг совхозунуң болгаш Черкасск областың «Искра» колхозунуң ажыл-ишчилериниң инициативазын СЭКП Төп Комитеди деткәән.

Н. Г. Чернышевский аттыг совхозтуң болгаш «Искра колхозтуң инициативазын деткиринче, Май бирниң байырлалының хүннеринде ховуажылдарын—хөрзүнүү белеткәәринче, чазын чажып тарыыр культураларның тарылгазын чер болганга эки организастаарынче СЭКП Төп Комитеди колхозчуларны, совхозтар ажылчыннарын, көдәә ажыл-агыйның тускай әртемниглерин, көдәәниң бүгү ажыл-ишчилерин кыйгырган. Ол болза 1963 чылда бедик дүжүттерни алыр деп бүгү улустуң сорулгазын шиитпирләәринге чугула негелде болур.

ЧАСКЫ ХОВУ АЖЫЛДАРЫНЫҢ ХҮН ДЕМДЕГЛЕЛИ

Май бирниң хүннеринде шалыпчы күш-ажыл дугайында саратовчуларның кыйгырыын бистиң республиканың тараажылары болгаш механизаторлары база изин-биле деткәән. Байырлал мурнунуң әәлчәәнге киргеш, олар часкы ховуажылдарының темпизин дүргедедип турарлар. Апрель 29-ка чедир Тываның колхозтарында болгаш совхозтарында 17,3 муң гектар черни аңдарган, 37,6 муң гектарның шыгын базырган, 13,7 муң гектарны чажып тараан. Апрель 27—28 хүннеринде немелде өзүлде чер аңдарар талазы-биле 4,9 муң га, шык базырары—12 муң га, чажып тарыры—4 муң га болган.

Бирги черни «Барлык» совхозтуң коллективи быжыг тутпушаан. Апрель 29-та ында тараа культураларының 49 хуузу, оон иштинде кызыл-тастың —66,5 хуузу тарыттынган. Ажылагыйда кукуруза тарылгазынга техниканы болгаш черни эки белеткеп турар. Чөөн-Хемчик районунуң бүгү ажыл-агыйлары часкы ховуажылдарынга кирген. Ийи хүн дургузында 1,6 муң гектар тараа культураларын тараан, чочак-тараа тарылгазының темпизи оожум, а «Сүт-Хөл» совхозка оон тарылгазы әгелевәән болгаш оон орнунга 200 гектар чиңге-тараа тарыттынган үүл бар. Ажыл-агыйларның болгаш Чөөн-Хемчиктиң бүдүрүлге әргелелиниң тускай әртемниглериниң удуртукчу ролю канчап барганы билдинмес. Оон зоназында амга чедир әрте чажар культура — чочак-тарааны тарыырын саададып турар болгаш чылыбаан хөрзүнге чиңге-тараа чажарын үргүлчүлеп турар. Әргелелдиң кол агроному әш Бондарь бо херектиң ужурун тывар ужурлуг.

Таңдының бүдүрүлге әргелелиниң тускай әртемниглериниң башкарыкчы ролю база көзүлбейн турар. «Революцияның чалбыыжы», «Коммунизмниң херели» колхозтарда, дуржулга станциязында чер әрий берген турда-ла чер аңдарылгазы, ону ажылдап кылыры амга чедир әгелевәән. Ол әргелелдиң «Сукпак» совхозу баштайгы хүннерден әгеләәш-ле агротехниканы каржызы-биле хажыдып турар: чер аңдарылгазын предплужник чокта чорудуп, үрезинни хораннавайн чажып, техниканы бүдүрүкчүлүг әвес ажыглап турар. Чамдык «ДТ-54» тракторлар чүгле ийи-ийи сеялкалар-биле чаштырып турар. Ындыг турбуже, совхозтуң директору эш Петенев, кол агроному эш Черменев бо четпестерни әдер талазы-биле хемчеглер албайн, үрей кылыышкыннарны харыысалгага киирбейн турарлар. Бо кайы-хамаан чок чорукту партия организациязы база әскербейн турар. Үрей кылыышкын дәәрге дүжүттүң чамдык кезиин чидиргени ол деп чүвени ооң секретары эш Крицын бодавайн турар. Ол—шыдажыр аргажок херек-тир.

Өөвүр, Улуг-Хем районнарның шөлдеринде күзениишкиниг ажыл көзүлбейн турар. Оларда дыка хөй шөлдерни аңдарып, сайзырадып ажылдаар апарган турда-ла ажылдың темпизи аажок куду, шык базырыышкыны-биле чаштырылганың аразы улуг үзүктелип турар. Улуг-Хем районунуң колхозтарында, совхозтарында апрель 29-ка чедир 5 муң ажыг гектарның шыгын базырган, а ол шөлдүң чүгле әвәәш кезиин чажып тараан. Чочак-тараа тарылгазын келергей оожум чорудуп турар. Ол үнелиг культураны Улуг-Хем район 1095 гектарга тарыыр планныг тургаш, чүгле 184 гектарны тараан.

Республиканың кукурузачыларының изиг ажылы хүн бүрү чоокшулап олурар. Бо культураның ногаан массазының бедик дүжүдүн өстүрүп алыр дәәш олар техниканы, черни белеткәәринче бүгү күштерин салып турарлар.

„Космос-16“ ужудуушкунда

СЭТА-НЫҢ ДЫҢНАДЫЫ

«Космос-16» деп Черниң кылымал спутнигиниң әлчеглиг салып үндүрүүшкүнүн 1963 чылдың апрельдиң 28-те Совет Эвилелинге кылган. 1962 чылдың март 16-да СЭТА-ның чарлааны программаны ёзугаар космос делгемин шинчиләәрин үргүлчүләәринге көрдүнген әртем аппаратуразын спутникте тургускан.

Спутникти орбитаже дараазында параметрлерлиг кылдыр салып үндүрген: долганырының әге үези 90,4 минута, Черден әң-не ырай бәәриниң хемчәәли (апогеязынга) 401 километр. Черге әң-не чоок әртериниң хемчәәли (перигеязынга) — 207 километр, орбитаның экваторже ийленчәәниң булуңу — 65 градус 01 минута.

Әртем аппаратуразындан ацгыда, 19,996 мегагерц частотага ажылдап чоруур радиодамчыдыкчы, орбитаның элементилерин ылаптыг хемчәәринге херегләәр радиосистема, приборларның болгаш әртем аппаратуразының ажылының дугайында медәәлерни черже дамчыдарынга херегләәр радиотелеметриктиг система спутникте бар.

Спутникте тургускан аппаратура чогумчалыг ажылдап чоруур. Таарыштырылга-саналашкын төөв кәәп турар информацияны ажылдап кылырын чорудуп турар.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге

ЭШ НИКИТА СЕРГЕЕВИЧ ХРУЩЕВКА

Коммунистиг күш-ажыл дәәш шимчәәшкиниин киржикчилери Москвага, Кремльдиң Улуг Ордузунга кайгамчык үеде чыылганнар.

Бистиң ынак Төрәән чуртувустуң ужу-кыдыы көзүлбес калбак делгемнеринде ажыл хайныгып, СЭКП-ниң XXII съездизинге хүләәп алган коммунистиг тургузуушкуннуң аажок улуг программазы чедиишкиниг боттанып турар. Коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузары ёзулуг революсчу байдал-биле калбарып турар. Социалистиг үлетпүр, ылаңгыя аар индустрия дүрген хөгжүп турар. Көдәә ажыл-агый бүзүредиг бурунгаар хөгжүп, колхозтарның болгаш совхозтарның бүдүрүлгези өзүп турар. Улустуң хереглел барааннарын бүдүрери көвүдеп, чуртталга бажыңнарының, культура-амыдыралдың албан черлериниң тудуу аажок улуг хемчәәлге калбарып турар.

СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң шиитпирлери база аңаа үндезилеп чоруттунган улус ажыл-агыйынга партийжи удуртулганың әде тургузуушкуну чуртту бүдүрүкчү күштериниң улам ынайгы өзүлдезинге чаа-чаа аргаларны ажыткан.

Бистиң чурттуң экономиказының, әртемниң болгаш культураның соксаал чокка өзүлдезинге, ажылчы чоннарның чаагай байдалын бедидеринге, чер-делегейге тайбыңны быжыглаары дәәш демиселге чаагай үре-түнели сиңниккен Совет күрүнениң иштики болгаш даштыкы политиказының ленинчи угланышкынын быжыг болгаш хажык чокка боттандырганы дәәш бодунуң төрәән Коммунистиг партиязынга, оон дайынчы штабы—Төп Комитетке, әргим Никита Сергеевич, Силерге совет кижилер чүректиң ханызындан өөрүп четтириишкинин илередип турар.

Коммунистерниң алдарлыг ленинчи партиязының удуртулгазы-биле бистиң чуртувуста боттандырып турар өндүр улуг ажыл-хөректерге бистер чоргаарланып, коммунистиг күш-ажыл дәәш шимчәәшкиниң киржикчилери бистериниң төлептиг салыышкынывыс ында база кирип турары-биле аас-кежиктиг болуп турар бис.

«Коммунистиг ёзу-биле ажылдап, чурттап база өөренир» деп лозуннуң адаа-биле төрүттүнген алдарлыг патриоттуг шимчәәшкиниң чөвүлел хуралга үндүрген түңнели болза, коммунизмниң тиилелгези дәәш карак кызыл күш-ажылче Коммунистиг партияның кыйгырыың совет улус чүректиң ханызындан изии-биле хүләәп алган дәәрзин бүзүредиг болгаш тодаргай көргүзүп турар.

Коммунистиг күш-ажыл дәәш шимчәәшкинде чурттуң 23 миллион ажыг мурнакчы ажыл-ишчилери, он-он муң коллективтер киржип турар. Чарышка ажылчыннар, колхозчулар-биле кады инженерлер, техниктер, әртеменнер, әмчилер, агрономнар, башкылар, культура-амыдыралдың албан черлериниң ажылдакчылары киржип турар. Ажылчы чоннарның хөй-ниитичи ёзу-биле ажылдаар янзы-бүрү муң-муң коллективтери тыптып кәәп база ажылдап турар, оларда әң-не янзы-бүрү мергежилдиг кижилери ниитилелдиң чаагай чоруу, бүдүрүлгени сайзырангайжыдары дәәш төлевир албайн, эки-тура-биле ажылдап турар.

Коммунистиг күш-ажыл дәәш чарышка чаа кижи кижизиттинип, оон медерели хевирлеттинип, коммунизм тургузукчузунуң моральдыг дүрүмнериниң принциптерин бүгү үүлдерге сагыырының әргежок чугулазы чанчыгып бадыткаттынып турар. Бистиң шимчәәшкинивистиң хүрәәлелинге коллективтиг чорук, найырал, эш-хуузунуң бот-бодунга дузалажылгазы, социалистиг ниити чуртталганың дүрүмүн болгаш күш-ажылды бедик медерелдиг көөр чорук калбаа-биле хөгжүп турар.

Совет улустуң коммунизмче шимчәәшкининиң тук тудукчулары — коммунистиг күш-ажылдың коллективтериниң болгаш шалыпчыларының улуг, алдарлыг ажыл-хөректерин партия бедии-биле үнеләән.

Әргим Никита Сергеевич, үлетпүрнүң болгаш тудугнуң талазы-биле Бүгү-россий чөвүлел хуралынга Силерниң чугааларны база коммунистиг күш-ажыл дәәш шимчәәшкининиң мурнакчыларының чөвүлел хуралының киржикчилеринге СЭКП Төп Комитединиң чедирген байырын ханы сеткил ханыышкыны-биле дыңнадывыс. Коммунизмниң тиилелгези дәәш чаа-чаа маадырлыг ажыл-хөректерже партияның изиг кыйгырыы бистиң чүрәәвисте ханы сиңниккен.

Күш-ажылчы кижилерниң дугайында, бистиң шимчәәшкинивистиң хөгжүлдезиниң дугайында партияның ада-ёзунуң сагыш салыышкынына улуг Ленинниң чагыгларын амыдыралга дүрген боттандырар дәәш күзениишкиниг демисел-биле, коммунистиг күш-ажыл дәәш чарыштың улам-на калбарыышкыны-биле харыылаар бис. Бистер Коммунистиг тургузуушкуннуң темпилерин дүргедедиринге, чеди чылдың онаалгаларын хуусаа бетинде күүседиринге боттарывыстың бүгү күжүвүстү болгаш билиглеривисти бәәривисти СЭКП Төп Комитединге, Совет чазакка, Никита Сергеевич Силерге бүзүредип тур бис.

Даартагы чырык чаагай хүнну чоокшуладыры—ол дәәрге хамыктың мурнунда бөгүн бүдүрүкчүлүг ажылдаары деп үвени бистер билип турар бис. Бистиң күзениишкиннеривисти күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгүнүң өң бедиинге чедиринче угландырарының, бүдүрүлгениң курлавырларын илередип база ажыглаарының, продукция үндүрериниң, улус ажыл-агыйының бүгү адырларына чаа техниканы болгаш депшилгелиг технологияны нептередириниң, техниктиг депшилгени дүргедедириниң ужуру бо-дур.

Чаа делегейниң төлептиг тургузукчулары болуру—бистиң шимчәәшкинивистиң киржикчилериниң өң чугула хүләәлгези болур. Әртемниң болгаш техниканың чедиишкиннерин шудургу улуг күзениишкин-биле чедип ап, бодувустуң культура-техниктиг деннеливисти бүгү талазы-биле бедидип, аажы-чаң талазы-биле арыг-чаагай болгаш ак-сеткилдиг, әргиниң артыышкыннарынга әптеш чок болуп, хөй-ниитичи хүләәлгевисти бедик медерелдиг көөрүнге боттарывысты кижизидер ужурлуг бис. Бистер боттарывыстың чедиишкиннеривис-биле кызыгаарланмайн, әштеривиске дузалап, оларга боттарывыстың билиивисти болгаш чыып алган дуржулгавысты дамчыдып берип, коммунистиг күш-ажыл дәәш шимчәәшкинге оларны хандыкшыдар бис.

Төрәән ленинчи партияның удуртулгазы-биле коммунизмниң чырык чаагай бедиктеринче орукту салыр өндүр улуг алдар биске онаажып турар. Коммунизм тургузукчузунуң гвардиязының ролюн бодувустуң карак кызыл күш-ажылывыс-биле бүзүредир бис. Улуг Ленинниң айыткан оруу-биле коммунистиг күш-ажылдың тиилелгезинге чедер бис.

Бистиң улуг Төрәән чуртувус чечектелип база быжыгып турзун!

Бистиң чоргааралывыс болгаш алдарывыс—Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы делгерезин!

Коммунизм делгерезин!

(Коммунистиг күш-ажыл дәәш шимчәәшкиниң мурнакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралынга хүләәп алган).

1963 чылдың апрель, Москва хоорай.

Коммунистиг күш-ажыл дәәш шимчәәшкиниң мурнакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы

МОСКВА. (СЭТА). Коммунистиг күш-ажыл дәәш шимчәәшкиниң мурнакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы апрельдиң 27-де Кремльдиң Улуг Ордузунга доозулган.

Эш Н. С. Хрущевтуң чалааны-биле эш Фидель Кастро Совет Эвилелинде чедип келген дәәрзиниң дугайында дыңнадыгны чыылганнар дицмиттиг адыш часкаашкыны-биле уткааннар.

ВЦСПС-тиң даргазы В. В. Гришиниң илеткелиниң талазы-биле ол хүн Ленинград областың Красносельск ортумак школазының директору **А. С. Тишенко**, Барын Сибирь демир оруунуң Барабинск салбырының поезд диспетчери **Ю. А. Каляпин** санал берген.

Оон соонда ВЦСПС-тиң даргазы В. В. Гришин түңнел сөс чугаалаан.

Эр, хөрәәжен ажылчыннарга, әр, хөрәәжен колхозчуларга, инженер-техниктиг ажылдакчыларга болгаш албан-хаакчыларга, әртемниң болгаш культураның ажылдакчыларынга, Совет Эвилелиниң бүгү ажылчы чоннарынга кыйгырыгны чөвүлел хуралдың киржикчилери чаңгыс үн-биле хүләәп алган.

Тараажыларны сорук киирер

Тараа дәәш бүгү-улусчу күзениишкиниг демисел Тываның ховуларында әгеләән. Бо чылдың часкы тарылгазы бистиң Төрәән чуртувуста база бир улуг болуушкун-биле — СЭКП ТК-ның май Пленумунга чедиишкиниг ужуражыр дәәш белеткелдер-биле капсырлажып турар.

Республиканың бүгү ажыл-ишчилери Төп Комитеттиң ам болур Пленумунга төлептиг ужуражыр дәәш улуг көдүрлүүшкүн-биле ажылдап турар, а партия организациялары идеология фронтузунуң бүгү участоктарында, ажыл-ишчи коллектив бүрүзүнде политиктиг ажылдың байдалын ханызы-биле өөренип көрүп, бар четпестерни чайладып турар.

Часкы ховуажылдарын кайы хире организастыг эрттирер, тараажылар ортузунга организастыг болгаш политмассалыг ажылды кандыг деннелге калбартыр болдур бис, СЭКП ТК-ның май Пленумунга бистиң чаа чедиишкиннер-биле ужуражырывыс оон хамааржыр. Мынчангаш республиканың партия организацияларының хөй нуруузу механизаторлар болгаш тараажылар ортузунга агитас-массалыг ажылче кичәәнгейни күштелдиргеннер.

Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунда партия организациязы (секретары эш Х. Бөрбай-оол) часкы ховуажылдарының үезинде политиктиг ажылды улегерлиг организастаан. Ол колхозтуң ховуларында тараажылардың амыдырап чурттаарынга бүгү таарымчалыг байдалдарны тургусканы-биле чергелештир, политмассалыг ажылды калбартып турар. Сесегеде бригада төвүнде кызыл булуңны кончуг эки дерип тургускан. Ында лозуннар, плакаттар бар, бригаданың кижи бүрүзүнүң хүләәлгелери, ажылдың норма-чижектери, кылдынган ажылдың көргүзүглери каас-шиник кылдынган. Лекция номчуурунуң, концерт, кино көөрүнүң планы кылдынган, агитхуудустар ийи хонгаш-ла үнүп турар. Агитаторлар тус-тус участоктарында ажылдап кирипкен. Ол ажыл-агыйда часкы ховуажылдарының организастыг әгеләәни. Хүн бүрүнүң үлүг-нормазын ажыр күүседип турар кижилерниң көвүдеп турары ында политиктиг ажылды эки тургускаының түңнели ол.

Таңдының, Чөөн-Хемчиктиң парткомнары часкы тарылга үезинде партийжи-политиктиг ажылдарны калбартыр талазы-биле тодаргай хемчеглерни боттандырганнар. Моон түңнелинде ол районнарның колхозтарында, совхозтарында партия организациялары механизаторларның ортузунга социалистиг чарыштыг калбартып, ховуажылдарында кызыл булуңнарны ажыдып, көскү агитацияны эки организастаан, агит-культбригадаларның составын четчелеп, агитаторлар, лекторларны шилип ап, тус-тус участоктарда быжыглаан.

Барын-Хемчик районнуң «Большевик», Каа-Хемниң «Тиилелге», Бии-Хемниң «Кызыл тараачын» колхозтарында, Таңдының «Элегес» совхозунда болгаш өске-даа ажылагыйларда партия организациялары часкы тарылгага база-ла эки белеткелдиг ужуражып турарлар.

Часкы тарылга үезинде политмассалыг ажылдың төвүнге тараажы, оон угаан-бодал негелдези турар ужурлуг. Партияның массага салдар чедиринин бүгү хевирлерин ажыглап тургаш, механизатор, тараажы бүрүзүн бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынче сорук киирери, социалистиг чарышты калбартыры, мурнакчы дуржулганы нептередири, ажылдың эң эки аргаларын ажыглаарынче углап баштаары, оларга боттуг дузаны чедирери партия организациязының, агитаторларның чугула хүләәлгези болур ужурлуг. Ындыг турбуже, чамдык парткомнар болгаш партия организациялары бо хүннерге чедир тараажылар ортузунда политиктиг ажылды шүшпеп организастап турар чоруктар бар.

Барын-Хемчик районда часкы ховуажылдары шагда әгеләән, а партийжи-политиктиг ажыл ол районнуң тараажыларының ортузунда ам-даа чогууру-биле организастаттынмаан. Ховуларында көскү агитацияны өзалдап дерәән, чамдык агитаторлар ажылдап кирбәән.

Ол ышкаш, Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозта, Каа-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозта партия организациялары часкы тарылгага агитас-массалыг ажыл талазы-биле организас чок ужуражып турар. Политиктиг ажылды организастаарының хөрәәнге ёлу барымдаалаар, чүгле көргүзүкчү хевирлиг чоруктар бар. Ховуларын лозун, плакаттар-биле дерип, шимээн болза-даа, дириг агитас-массалыг ажылдар чамдык черлерде чоруттунмайн турар.

Часкы тарылга—тараажыга шылгалда болур. Бо шылгалданы чедиишкиниг тудуп эрттиринче кижилерни кайы хире мобилизастап шыдаарывыс бистин идеологтуг ажылывыстың, СЭКП ТК-ның май Пленумунга белеткелдеривистиң деннелин көргүзер. Ынчангаш партком, парторганизация бүрүзү тараажылар ортузунга политиктиг ажылды ханы утка-шынарлыг, калбак хемчәәлдиг кылдыр организастаар хемчеглерни алыр ужурлуг.

Политиктиг агитацияның төвүнге часкы ховуажылдарын дүрген болгаш шынарлыг, бедик агротехниктиг деннелге эрттирери дәәш демиселди тургузар херек. Агитаторлар механизаторлар, тараажы бүрүзүн, оларның негелде-хереглелдерин эки билин, социалистиг чарышты калбартып, мурнакчы дуржулганы нептередип тургаш, оон ажыл-ижинге боттуг дузаны чедирер, бригадада, звенода хана парлалгазының, көскү агитацияның бедик шынарлыын, дәәштинин болгаш чогуур үезинде кылдынган турарын чедип алыр хүләәлгелиг. Оон партийжи сөзү кижилерниң сеткил-сагыжын хайындырып, оларны күш-ажылче сорук киирген турары чугула.

Тараажылар ортузунга политиктиг ажыл амыдырал-биле кайы хире холбашканыл, кижи бүрүзүнүм сеткил-сагыжынга чедип турар бе, ол кайы хире дәәштигил, часкы тарылганың сорулгаларын шиитпирләәринге тараажыларга ол канчаар дузалап турарыл дәәрзи парткомпарның, партия организацияларының доктаамал кичәәнгейинге турар ужурлуг.

Агитас-массалыг ажылдың бүгү хевирлериниң дәәштиг салдары-биле тараажыларны сорук киирип тургаш, чеди чылдың бешки чылының часкы тарылгазын чедиишкиниг доозарын хандырары СЭКП ТК-ның май Пленумунга республиканың партия организациязының төлептиг галыышкыны болур.

Шефтеп турар совхозунга

Бо хүннерде бистин клувустун ажылы улам хайныышкынныг апарган. Эстрада оркестриниң үделтезибиле среда, суббота санында-ла танцы кежээлерин эрттирип турар бис. Оркестриниң ойнакчылары чүгле профессионал музыкантылар эвес, база клубтун активчилери болгаш уран чүүл болгүмүнүн киржикчилери. Аныяктар кежээлери танцылар-биле кызыгаарлаттынмайн турар. Уран чүүл болгүмүнүн киржикчилери бистин чамдык аныяктарывыстын хандыкшып турары даштыкыдан келген чараш эвес танцыларны совет аныяктарның ортузунга нептередиринге шиитпирлии-биле удурланып, ол үшүдүрүм танцыларны чула шүгүмүүлеп турар шүгүмүүлелдиг концерт көргүзүглерни көргүзүп турар. Өске хүннерде янзы-бүрү темаларга лекцияларны номчуп, киночуруктарны көргүзүп турар.

Бот-тывынгыр уран чүүл болгүмүнде талантылыг аныяктар хөй, олар Кызыл хоорайның бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдезинге ийиги черни алган. Ылангыя слесарь Н. Константинов, А. Басс, В. Быков олар онза талантылыг болган. Часкы сезонда бо бот-тывынгыр уран чүүл коллективи Кызылга, Бии-Хем, Улуг-Хем, Танды районнарга чээрби ажыг концерттерни көргүскен. Кааа-даа чорааныныста, бистиң коллективтиң концертин көрүкчүлер өөрүшкү-биле хүлээп ап, үргүлчү кээп турарын күлеп турган. Оон ангыда шефтеп турар «Межегей» совхозуувустун клуб ажылдакчылары-биле, бот-тывынгыр уран чүүл болгүминериниң киржикчилери-биле дуржулгаларывысты солчып, оларның-биле кады хөй, солун программалыг концерттерни органи-застап турар бис. Оларга боттарывыстың фондувустан алган техниктиг болгаш чечен чогаал номнарын, СЭКП-ниң XXII съездизинин материалдарының брошюраларын, журналдарны белекке берген бис. Совхозтун фермаларынга, бригадаларынга Хүндүлел самбыраларын кылган бис. Сиген кезер, дүжүт ажаап алыр сезонунуг ажылдарның үезинде, бистиң пассажир АТК-выстың мурнакчылары «Межегей» совхозка барып, сиген, тараа ажылдарынга идепкейлиг ажылдап турар.

Ийи улуг коллективтер—«Межегей» совхозтун болгаш Кызылдың пассажир АТК-зының—кады ажылдажылгазы кыжын безин үзүктелбес. АТК-ның бот-тывынгыр уран чүүл коллективи кварталда-ла ийи удаадан эвээш эвес «Межегей» совхозка, оон салбырларынга барып, солун концерттерни көргүзүп турар.

Чоокта чаа база чораан бис. Кызыл хоорайның лекторлар бөлүүнүн төлөзүн эш Круговой «Делегей байдалының дугайында» лекцияны кылган, лекция соонда АТК-ның бот-тывынгыр уран чүүл коллективи солун концертти көргүскен. Концерт сөөлүнде танцы, хөглүг, баштак оюннар организастаан, байырлалдыг дыштанылга кежээзин эрттирген. Совхозтун ажылчыннары сагыш хандыр хөглеп, оларга солун концерт, уттунурбас дыштанылга кежээзин эрттиргени дээш өөрүп четтиргенин илереткен. Совхозтун аныяктарының бот-тывынгыр уран чүүл коллективинин киржикчилери харыы концерт-биле чоокку хүннерде Кызылга аалдап баарын аазааннар.

И. ЦЕЛИЩЕВ.

Малчыннар дугайында сагыш салыышкын

Эрткен чылын бистиң районнуң кедээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери күрүнеге эзт, сүт, дүк садар талазы-биле алган социалистиг хүлээлгелерин ажыр күүсеткен. Бо чылдың бирги кварталында эзт бүдүрерин эрткен чыл-биле деңнээрге 15,9 хуу болгаш садарын 7,4 хуу көвүдедип, малдың бүгү чүзүннериниң баш санын өстүрбүшаан, күрүнеге эзт садарының планын 102 хуу күүсеткеш, бистиң ажыл-ишчилеривис база-ла улуг чедиишкинни чедип алганнар. Бо дээрге, хамыктын мурнунда, малчыннарның чүткүлдүг тура-соруунун, ак-сеткилдиг ажылдаанының түңнели-дир. Элбекшилдиг продуктуну бүдүрүп кылып турар кижилериниң — малчыннарның амыдырал-чуртталгазынче, культурлуг негелделеринче кичээнгей салыры ынчангаш районнуң партия, совет органнарының бир чугула ажыл-херээ болуп турар.

Малчыннарның амыдырал-чуртталгазын экижидер талазы-биле ажылдарны мурнунда турганындан уламна экижидер дээш тус-тус колхозтар болгаш совхозтар азйы-биле планнарны болгаш графиктерни бо чылдың эгезинде-ле чогаадып кылган. Ам бүгү ажылдар ону өзугаар чоруттунуп турар.

Чүгле бо чылын 26 хойжу бригадаларга, 14 сүт-бараан фермаларынга, турум кыштагларга болгаш хову турлагларынга 125 чуртталга бажыңнарын, 49 чунар бажыннарны, 18 кудуктарны, 47 кызыл булунларны тудуп кылыр, хөй-хөй бажыңнарны крышалаар, кладовкалаар, подвалдарын, ногаа шыгжаар черлерин эде кылыр болгаш өске-даа хевирлериниң янзы-бүрү септелгелерин кылырын планнап турар.

Ол бүгү ажылдарны боттандырары бистен эвээш эвес күштү негеп турар. Ынчалза-даа чыл эгезинден бээр он ажыг чуртталга бажыңнарын тудуп дооскан. Чээрби ийи чунар бажыңнар чаа ажылдап эгелээн. Эргижирээн азы чугайлаваан бажыңнарның барык-ла шуптузу чугайлаттынган. Он ажыг чылдарда хой кадарын ажылдап келген малчыннар: «Чыраа-Бажы» совхозта Монгуш Ыдым, «Октябрь 30 чылы» колхозта Дажы-Сүрүн, Чоргаар-оол дээш өскелериндаа бажыннарының иштин чүгле чугайлаан эвес, харын соңгаларын алгыдып, ийи каът кылып, печкалар салып, ногаа шыгжаар черлерин кылып бергилээни таарымчалыг болган.

Чыл эгезинден бээр районнуң садыг организациялары хөй-хөй ак чоорганнарны, сыртыктарны, хеп чуур машиналарны, чунар демирлерни база культура амыдыралдың өскедаа эң чугула бараанныры малчыннарга саткан. Оларны малчыннар улуг сонуургалдыы-биле садып ап, чаа-чаа бараанныры үзүктелдирбейн эккеп турарын дилеп турганнар.

Районнуң үлетпүр комбинадының бажың иштиниң эт-херектелдер кылыр планын эде көргеш, оон бүдүрер чүүлдерин база школаларда чазанылга мастерскаяларының ажылын малчыннарның бажың херектелдери кылырынче түр үеде угландырар деп шиитпирлээн. Ону ынчаар тургузары малчыннарның культурлуг амыдыралын чаагайжыдарынга улуг дузалыг.

Көжер кинолар малчыннарже баарын сөөлгү үеде элээн экижиткен. Ам хойжу бригадалар төптеринге, фермаларга кедээ ажыл-агый фильмнерин улам-на хөйну көргүзүп турар апарган. Бо ажылды район төвүнүн, колхозтарның болгаш совхозтарның киномеханиктери тускай план-биле организастап турар.

Ленин аттыг колхозта хойнун үш бригадаларын, «Искра» колхозта ийи сүт-бараан, хаванның бир, «Сүт-Хөл» совхозта үш фермаларны болгаш өске-даа ажыл-агыйларның кол-кол сүт-бараан фермаларын бүрүнү-биле электрижиткен болгаш радиожуткан.

Район төвүнден эмчилер эм түүлүн ап алгаш, малчыннарга айда ийи удаа барып турар. Ол арганың ажыктын практика көргүскен. Эмчилер Долматов, Гануш, Үдүмбора, Буянова болгаш өскелер-даа малчыннарга эм чедирип, улусту шинчип көрүп турарындан ангыда, оларга лекция, беседаларны кылып турар. Ырак-узак Ишкин болгаш Манчүрек баштарында, Шом-Шумда малчыннарга садыгжызы чок садыгларны тургускан. Бо болза малчыннарга шай, таапкы, дус, оттуг-ыяш база өске-даа бараанныры үзүктелдирбезинге ажыктыг.

Малчыннарның амыдырал байдалын экижидер болгаш оларны культура-амыдыралдың бараанныры-биле хандырар дээш бистиң сөөлгү үеде чоруткан чамдык хемчеглеривистен алгаш көөрге, малчыннарның амыдыралын экижидери дээш оон-даа өске чаа-чаа ажылдарны чорудуп болур аргалар бисте бар.

К. ДИЛГИЖЕК,
Чөөн-Хемчик райкүүскомнуң дергазы.

Культура амыдыралының хун демдеглелинден

ХОВУ ТУРЛАГЛАРЫНГА

Чөөн-Хемчик райкүүскомнуң культура килдизи часкы хову ажылдарының үезинде тараажылар, механизаторлар ортузунга культура-массалыг ажыл чорударының планын чогаатган. Хову турлагларынга концерт болгаш кино көргүзүлгезин неделяда бир-бир удаа чорудар, көжер библиотекажыгаштарны организастаар деп он планда айыткан.

Маршрут өзугаар баштайгы үнүүшкүн апрель 18-те эгелээн. Ынчан культбригаданың киржикчилери «Октябрь 30 чылы» колхозтуң Дүвүреңде хову турлаанга концерт көргүскен. Танцычылар Ирина Доржу, Николай Таранов, Георгий Елизарев оларның эрес-кашпагай, хөглүг танцылары ховунуң ажыл-ишчилериниге онта сонуурганчыг болган.

СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг колхозта эш Комбужалка, «Большевик» колхозта Анатолий Ондарга, Бора-Тайга салбырында Ховалыг Норбуга удуртқан боттывынгыр уран чүүл коллективтери хову турлагларынга концерт көргүзүп, агитхуудустар үндүреринге идепкейлиг киржип турарлар.

Культура килдизиниң автоклувунуң чолаачызы болгаш кинемеханиги Монгуш Шыдар, көжер кино механиги Геннадий Кобляков часкы тарылга эгелээри билек, бодунуң бүгү-ле ажылын ховуштөлдерде ажылдап турарларже угландырып эгелээн. Библиотека эргелекчилери: Хорум-Даглаа — Зинаида Седип, Хайыраканда — Тамара Ондар хөй-хөй номнарны ап алгаш, тараажыларже машина-биле-даа, аттыг-даа ийиш хонгаш-ла чоруп турарлар.

С. ДАГБА-ДОРЖУ,
райкүүскомнуң культура килдизиниң эргелекчизи.

* * *

«ОРУКТА ДАШ»

Республиканың хөгжүм-шин театры драматург Д. Медведенконуң «Орукта даш» деп шинзин белеткээш, оон баштайгы көргүзүглерин Кызылдың ажылчы чонарынга бараалгаткан.

Шиниң ойнакчылары ниитизибиле черле багай эвес ойнаанын көрүкчүлер демдеглеп турганнар. Эштер Рамазанова, В. Бакирова, Р. Бакиров, Л. Черникова, Г. Черников, Ю. Пчелов — театрының орус болүүнүң шилиидек артистери. Олар боттарының рольдарын тывынгыр, шимчээшкин, көрүш-хевир, чугаалажыышкын үезинде көрүкчүге бодал-сагыжын чедингир илередип, сонуурганчыг кылдыр ойнап турарлар.

Ынчалза-даа олар рольдарны моон соңгаар оон-даа шынарлыг күүседир дээрзинге көрүкчүлер бүүрүп турарлар.

И. КОМБУ.

* * *

КӨДЭЭ КЛУБТА

Тес-Хем районнуң Мөрен кодээ клубта бот-тывынгыр уран чүүл коллективиниң концерт программазы улам-на чаартынып, шынаржып турар. Ам чээрби ажыг кижиден тургустунган бот-тывынгыр коллектив «Совет Тыва» деп уран чечен монтажтыг көргүзүгну белеткеп турар. Аңаа Мөрен суурнуң чаартылгазын, оон кижилериниң сагыш-сеткил өзүлдезин, оларның ажыл-ижин көргүзер. Клуб эргелекчизи Бадарчы Шимит-оол болгаш улустуң хөй-ниитн активчилери эштер Саяна, Сагаачы, Долума, Крылов болгаш өскелер-даа клубтуң ажылын экижидер дээш чүткүлдүг ажылдап турарлар.

В. КУЛИПАНОВ.

Чүктешкилиг кижи

Баян-Тала суурдан малчыннарже үнгүлээн оруктарга чорааш, оргазында чүктешкилиг, кыжын болза лыжалыг, чайын болза мотоциклдиг хап чоруур аныяк кижиге улус бо-ла ужурашкан болур чүве. Ол дээрге Баян-Тала сес чыл школазының башкызы, хөй-ниитичи ажыл дээш амыр-дөскел чок хайныгын чоруур Монгуш Досумаевич Сандың-дыр дээрзин чаңгыс суур чуттуглары дораанна билип каарлар.

М. Сандының «Октябрь 30 чылы» колхозтун малчыннарында барбаан коданы барык чок. Малчыннарга барган санында-ла баш удур белеткеп алган солун беседазын кылып берип, малчыннарның амыдырал-чуртталгазы-биле танышып, оларга ажыктыг болгу дег үлегер-чижектерни тайылбырлап берип турар. Оон чүктешкизи дээрге малчыннарга база-ла белек: чаа солуннар, солун номнар үргүлчү чоруур.

Колхозчу малчыннарның иштинде школада уруглары өөренип турар ада-иелер дыка хөй. Ынчангаш ол мал ажылында ада-иелериниң уругларының өөредилгезиниң байдалын оларга чугаалап, чугула сүмелерни берип турар. Оон демги-ле чүктешкизиниң иштинде малчыннарның уругларының кыдыраштары болгаш демдеглелдери база бар болур. Оларын ужулгаш, ада-иелерге сонуургадып көргүзүп, бир эвес чамдык малчыннарның уруглары кошкак өөренип турар болза, оларга ажыктыг сүмелерни бербишаан, кичээлдерге олуржуру-биле школага чеде бээрин дораан-на чалай бээр. Ындыг кызымак башкының дилээнден кым ойталап шыдаар дээр силер!

Монгуш Досумаевич партия организациязының мурнакчы агитатору болуру-биле кады, көскү агитацияны дерип кылырынга мергежилдиг болгаш идепкейлиг киржип турар. Бригадаларга, фермаларга хереглээр көскү агитация материалдарын, агитхуудустарны, хана солуннарын ол көрүштүг кылдыр дерип, шимеп турар.

Башкы Сандың бот-тывынгыр уран чүүл болгүмүнүң ажылын организастаар, аңаа киржир талазы-биле эң идепкейлиг болуп турар. Көдээ клуб чанында оон удуртканы уран чүүл болгүмү колхозчуларга ханы утка-шынарлыг, солун концерттерни көргүзүп турар. Чүгле 1963 чылдың эгезинден бээр безин ол болгум колхоз девискээринге концерттер көргүзериниң ангыда, Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг, СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг, «Искра» колхозтарынга болгаш «Тыва» совхозка солун концерттерни көргүзүп чораанныр.

Монгуш Досумаевичиниң хөй-ниити ажылынга идепкейлиг чоруу оон кол ажылынга чүгле шаптыктавайн турар эвес, харын улам дузалап турар. Бо школага башкылап келген үш чылдарының иштинде ол бодунуң башкылап келген класстарынга өөредилге шынарын 98 хуудан күдүлеп көрбээн. 1962—63 өөредилге чылында аңаа бирги классты быжыглаан. Эрткен улдуңларда ол класстың өөредилгезиниң шынары 100 хуу болуп келген болгаш өөредилге чылын база-ла ындыг бедик шынарлыг дээзер дээрзи чигзиниг чок.

В. ЭДЕР-ООЛ.
Чөөн-Хемчик район.

«ҮТКА 25 чылы» совхозтуң Иштии-Хем фермазы республикада мурнакчыларның бирээзи. Мында аныяктар хөй ажылдап турар. Оларның чамдыктары саанчылар, өскелери — бызаа ажаакчылары, база чамдыктар өске янзы-бүрү ажылдарны кылып турар. Аныяктарның хөй нуруузу дуржулгалыг малчыннардан түдак чок. Чижээлээрге, саанчы Валентина Чооду эрткен чылын инек бүрүзүнден 1763 кг сүттү саган. Бо чылын база-ла темпизин ол кудулатпайн турар. Бызаа ажаакчылары М. Монгуш болгаш Ч. Монгуш база эки көргүзүглерлиг.

**ЧУРУКТА: ферманың бөлүк аныяк малчыннары Ч. Монгуш, Р. Мандан-оол, М. Монгуш, В. Чооду болгаш Н. Бюрбю хостуг шагында.*

Сөзү болгаш фотозу Г. СИРОТИННИИ.

Төлээлекчилерниң саналдары

Тожу районнуң хуучуларының төлээлекчилери райпонуң чоруткан ажылының дугайында айтырыгны боттарының хуралында чоокта чаа чугаалашкан. Райпо эрткен чылын ниитинин чемненилге черлериниң планын 116.9 хуу күүсеткенин, мурнунда чылдыында деңнээрге чонга оон саткан барааннырының элээн көвүдээнин хурал демдеглээн.

Оон-биле кады райпонуң ажылында улуг четпестерниң бары база илерээн. Бараан саарылгазының чыл планын ол чүгле 94,7 хуу күүсеткен. 29,8 муң рубльдин үлетпүр бараанныры, 62 муң рубльдин хлеб кылыгларын, 10 муң рубльдин эт продуктуларын чонга чедир сатпаан.

Үстүнде четпес чоруктун колдуг чылдагааны болза чугула хереглелдиң барааннырын магазиннерже өйшаанда киирбейн, складтарга шыгжап база магазиннерни ревизия, санаашкын кылыр дээш үр үеде хааглыг тургузуп турарында болурун төлээлекчилер демдеглээннер. Чижээ, «Май 1-зи» колхозта магазин 30 ажыг, «Совет Тыва» колхозта — 40 ажыг хонукта хааглыг тургулаан, бо ийи магазин ол үеларде ниитизи-биле 68 муң рубльдин барааннырын чонга чедир сатпаан болган.

Райпо баштаар черинин даргазы турган эш Дорофеев ажылга кижилерни чогуур хыналда чокка киирип ап турган. Хам-Сыра магазининге Новиковтар дээр ашак-кадай кижилерни киирип каарга, олар дыка хөй барааннырның өртээн кажар аргабиле улгаттыргаш, хөй түннүг акшаны боттарынга шингээдип турганнар. Сөөлүнде оларны райпонуң төп складынга киирип каарга, ук буруу үүлгедими аңаа база уламчылаанныр.

Мурнунда райпонуң склад эргелекчизинге ажылдап турган, төлеп чок чоруунун уржуу-биле ажылдан үндүткен Тихоновту ол-ла ажылга катап киирип каарга, ол базала бараан өртээн улгаттыргаш, ажылчы чоннарның хөй түннүг акша-хөренгизин бөдүнга шингээткен.

Райпо эрткен чылын үрелген барааннырның өртээн чиигеткининден, транспортка артык чарыгдалдарны үндүргининден болгаш самчыгдал түңнерин үндүр бижээнинден 10500 рубльдиг когаралынга таварышкан, шоодай, сава аймаан чогуур үезинде дужаавайн тургаш, 6900 рубльдин торгаалын ол база төлээн.

Хуузунда моторлуг хемелерни ажыглап турар, хөй санныг четкилерлиг маңгысталчак кижилерни райпонуң белеткелдер конторазы штаттыг балыкчылар кылыр хөлдер санай тургускулаан, херек кырында олар бойдустун байлаан боттарының хуузунда байыырынга ажыглаашаан, райпога ажыктыг ажыл кылбайн турар чорукту төлээлекчилер шыңгыы буруу шапкан.

Моон соңгаар хеме, четки болгаш өске-даа хереклелдерни колхозтарга хандырыгаш, балык тудар ажылга колхозчуларны калбаа-биле киириштиреринин, а ол ышкаш хөлдер сачай тургустунгулаан быдаргай балыкчы бөлүктерни улгаттыр каттыштырып, оларның ажылынга контрольду күштелдиреринин чугулазын хурал онзалап демдеглээн.

И. БАДАРЧИ.

Коммунизмче кара чаңгыс шын орук

В. И. Ленинниң „Совет эрге-чагырганың ээлчеглиг сорулгалары" деп ажылының 45 чылынга

В. И. Ленинниң чогаалдарында сиңниккен гениалдыг идеялар төттүнмес байлак. Оон ажылдары—кижи төрелгетеннин чырыткылыг келир үези дээш, коммунизм дээш демисежип турар кижилерге күчүлүг амыдыралчы үнер дөс болуп турар. Ол чогаалдарның бирээзи болза дөртен беш чыл мурнунда, 1918 чылдың апрель 28-те «Правда» солунга парлаан «Совет эрге-чагырганың ээлчеглиг сорулгалары» деп ажыл болуп турар.

Ол үе болза, Брест тайбын керээзин чарганының түннелинде аныяк республиканың кыска үеде дыш алган үези болур. Делегейниң империалистиг дайынындан чурт дыка түрегдээн болгаш хоозураан. Оон бүгү делегей байдалы онза аар-берге турган. Дээрбедээшкинге харамдыккан болгаш социализмни көөр хөөн чок империалистерниң талазындан Советтериниң республиказынче халдаашкын минута бүрүзүнде кыжаныш турган.

Ынчалза-даа революсчу улустуң чогаадыкчы күштеринге, бүгү бергелери ажыл тиилээринге большевик партияның аргаларынга Ленин ханызы-биле бүзүреп турган. Мынчангаш социалистиг тургузуушкунуң үндезин айтырыгларын Владимир Ильич Ленин ынчаарда-ла партияның болгаш улустун мурнунга дидими-биле тургускан.

Большевиктериниң партиязы бодунуң политиказының шыннынга массаларны үгле бүзүреткен эвес, харын Россияны байлардан ядыларга, мөлчүкчүлерден ажылчы чоннарга чаалап бергени эң чугула ужурдузалыг болган. Ам сорулга болза Россияны **эргелеп башкарары,** чаа ниитилелди тургузарынче улустуң күштерин мобилизастаары болур деп Ленин айыткан.

Социализмни болгаш коммунизмни тургузары — ала-чаягаар чорудулга болбаан. Ол дээрге бодунуң Коммунистиг партиязынга удуртурган калбак улус массаларның план өзугаар, эчис сорулгаже угланган ажылчорудулгазы болур-дур. Мынчангаш Ленин болза, эргелеп башкарарының сорулгазын, хамыктын мурнунда экономиктиг тургузуушкуннуң бодалын өзугаар көрбүшаан, бирги черже көдүрген. Ам чугаа болза «...деңшилгелиг улустарның эң чаа төөгүзүнде баштай-ла—кол ужур-утка политика эвес, а экономика апар чыдар, ындыг эргелеп башкарыышкын дугайында болуп турар... Капиталистиг ниитилелден социалистиг ниитилелче шилчилгениң алыс утка-шынары ышкаш, Совет эрге-чагырганың бодунуң алыс утка-шынары үүдел дизе, экономиктиг сорулгаларга хамаарыштыр политиктиг сорулгаларның чагырткан байдалды өөлеп турарында болур» деп, Владимир Ильич «Совет эрге-чагырганың ээлчеглиг сорулгалары» деп үүлүнүн баштайгы бижимелинге онзалап демдеглээн.

Амгы үеде совет улус социализмниң бүрүн болгаш туюлунга чедир тиилелгезин хандыргаш, коммунистиг ниитилелдиң сорулгаларын калбаа-биле чорударын шиитпирлеп, СЭКП-ниң Программазын боттандырып турар үеде экономиканың айтырыглары улам чугула ужур-дузалыг болуп берген. Үлетпүрге болгаш көдээ ажылагыйга партия болгаш күүне удуртулгазын эде тургузар талазы-биле партияның боттандырган хемчеглериниң чугулазы Ленинчи айтыышкынларга дүүштүр онза көскүзу-биле илереп турар. Ол хемчеглер болза, удуртур органнарны экономиктиг тудуушкуннун сорулгаларынга бүгү хемчег-биле чоокшуладыр, коммунизмниң материал-техниктиг баззазын тургузар сорулганы салып турар.

В. И. Ленин Совет күүнениң мурнунга бот-боттарының аразында харылзаалыг ийи сорулгаларны: бүдүрүлгениң болгаш хуваалданың бүгү улусчу үчүдүн база контролюн боттандырар; улуг индустрияның өзүлдезинге болгаш массаларның ниити-билиинге база культурлуг деңнелинге үндезилээш, ниитилелдиң күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн бедидер сорулгаларны салган.

Ниити күүненин бүгү талалыг үчёду болгаш контролю чокка, бүдүрүкчү күштериниң күчүлүг хөгжүлдези чокка социализмниң быжыг үндезини туруп шыдавас деп, Владимир Ильич Ленин айыткан. Камныг, хумагалыг өзү-биле ээ болурун, күш-ажылга эң шыңгыы чуруму сагыырын, ниитилелдиң материалдыг байлактарын көвүдерин ол кыйгырып чораан.

Ол айтыырларже, ылаңгыя күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиериниң айтырыынче кичээнгейни Ленин оон соңгаар-даа хөй катап угландырып чораан. **Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү, кедизинде барып, коммунизмниң тиилелгезинге эң кол болгаш эң чугула үүл болур** деп кайгамчык формула оонуу болуп турар.

Лениниң чагыгларына шынчы бистиң партиявыс, оон Төп Комитеди күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин чурттун экономиктиг күчүзүн быжыглаарының болгаш улустун чаагай байдалын бедидериниң эң чугула үнер дөзү кылдыр көрүп турар. Ону чээрби чыл дургузунда үлетпүрге 4—4,5 катап, көдээ ажылагыйга—5—6 катап бедидери СЭКП-ниң Программазында көрдүнген. Ону чедип алырынга чугула байдалдар ам бар деп, СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунга илеткелинге Н. С. Хрущев чугаалаан. Үлетпүр болгаш тулуг бүдүрүлгелери чаа дерилге-биле чыл бүрүде эки чепсегленип, күш-ажылдың энергия-чепсегленишкини өзүп, ажылчыннарның мергежили база культурлуг деннели өзүп турар. Көдээ ажыл-агыйның техниктиг хандырылгазы база көвүдеп, көдээ ажылагый бүдүрүлгезин амгы үеде эртемниң негелделери-биле дүүштүр чорудуп шыдаар тускай эртемниглер көвүдеп турар. Ам сорулга болза бүдүрүлгени шын организастаарында, ажылчы чоннарның күш-ажылын ажыктыг кылдыр организастаар төлээде, оларның хереглелдериниң дугайында партия, профэвилелдери болгаш ажыл-агый органнарының хүн бүрү сагыш салырында болур-дур.

Сайзырангай капиталистиг чурттарның эртеминиң болгаш техниказзының чаалап алышкыннарында бүгү-ле ажыктыг үүлдерни канчап-даа тургаш ажыглаар деп сорулганы Ленин дөртен беш чыл мурнунда Совет Россияның ажылчы чоннарының мурнунга салган. Бөгүн эртемнин болгаш техниканың хөй-хөй чугула адырларынга бүгү капиталистиг чурттарның мурнунда чоруп турар бис. Ол болза бистин чуртувуска капиталистерниң болгаш помещиктериниң эргечагырганы кезээ-мөңгеде узуткаан Октябрьның социалистиг Улуг революциязындан хайныгып үнген улустун чогаадыкчы энергиязының шуут түннели болур-дур.

Бистер херии базымнар-биле чоруп орар бис. Амгы үеде Енисейде тудуп турар Красноярск ГЭС бодунуң күчүзүнүң талазы-биле Волховтун электростанциязы ышкаш, чүс ындыг электростанцияларга деннежир, ол фактыны чижекке алырга-ла бо дугайын херечилеп турар-дыр.

Ленин «Совет эрге-чагырганың ээлчеглиг сорулгалары» деп ажылынга чаа байдал-биле ажылдап өөрениринче, ниитилелдиң бүдүрүлгезин медерелдиг ёзу-биле көөрүнге үндезилеттинген, күш-ажылдың чаа сагылга-чурумун тургузарынче кыйгырган. Ындыг сагылга-чурумну тургузарынга социалистиг чарышты Владимир Ильич онза ужур-дузалыг деп көрген. **Үүгле социализм, мөлчүкчү аңгыларны болгаш массаларны кулданыр чорукту узуткааш, чарышка орукту өзулуг-ла массалыы-биле ажыдып берип турар.** Капиталистиг адаанныжыышкын кижилерни башкаландырып, оларны бот-бодунга эптеш чок өжээннешкек байдалга тургузуп турар үеде социалистиг чарыш ажылчы чоннарны найыралдыг чаңгыс коллектив кылдыр каттыштырып, күш-ажылдың чаа сагылга-чурумунга, хөй-ниити хүлээлгезин медерелдиг көөр чорукка кижизидеринге дузалап турар.

Миллион-миллион кижилерниң чарыжы бистин ниитилеливистиң бүдүрүкчү күштерин хөгжүдеринге күчүлүг шимчедикчи күштериниң бирээзи болуп келген. Чаа хевирлер-биле байыткан социалистиг чарышка үндезилээш, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчыларының болгаш бригадаларының шимчээшкини төрүттүнген. Ол шимчээшкинде ам 21 миллион кижи хаара туттунган. Совет ниитилелде улам-на бадыткаттынып турар ол шимчээшкинде коммунистиг моральдың ханы үндезиннери салдынган.

Октябрь революциязының чаалап алышкыннарының камгалалында туруп турар Совет күүне эрге-чагырганың органнарының кижизидикчи ролюн Ленин чугулалап көрүп чораан. Хөй-ниитичи политиктиг амыдыралга идепкейлиг киржиринче бүгү ажылчы чоннарны хаара тударынга совет социалистиг күүненин бүгү делегейге төөгүлүг ужур-дузазын ол айыткан. Совет эрге-чагырганың болза пролетариаттың диктатуразының, чаа демократизмче, күүненин эргелеп башкарарынга боттары киржиринче он-он, миллион-миллион ажылчы чоннарны кедүрүп үндүрүп турар мурнакчы аңгының организастыг хевиринден өске чүве эвес-тир» деп, Владимир Ильич бижээн.

Капитализмден социализмче шилчилгени, биче буржуаз сандараашкынны ажып эртерин, чаа, социалистиг сагылга-чурумга кижизидерин, чаа ниитилел харылзааларын тургузарын чүгле пролетаржы күүненин дузазы-биле хандырып болур. Совет социалистиг демократизм-биле өжээннешкек дезорганизачы болгаш хулиган идеттерге хамаарыштыр диктатор эрге-чагырганы хереглээринин аразында кандыг-даа принципиалдыг ылгал чок болгаш ол туруп-даа болбас деп Ленин чүткүлдүг тайылбырлап чораан.

Бюрократтыг централизмден болгаш анархизмден үндезини-биле ылгалдыг, демократтыг централизмниң айтырыын Ленин онза чугула херек кылдыр көрүп чораан. Адаандан массаларның инициативазын болгаш социалистиг экономиканы бир аай хөгжүдеринин хереэнге үстүүртен планныг удуртулганы дүүштүрүп турар, эргелеп башкарылганың ындыг хевирин Ленин демократтыг централизм болур деп айтып турган. «Ам бистиң сорулгавыс — чогум-на ажыл-агый талазынга демократтыг централизмни чорудары, демир оруктар, почта, телеграф болгаш транспорттун база өскелериниң ындыг янзылыг өске-даа бүдүрүлгелериниң ажылдаарынга шуут таарымчалыг болгаш чаңгыс аай чорукту хандырары болур, ынчаарга оон-биле кады ёзулуг демократтыг утка-биле билдинген централизм чер-черниң онзагай үүлдериниң долу болгаш шаптык чок хөгжүүр аргазын үүгле барымдаалап турар эвес, харын чер-черниң эгелээшкинин, чер-черниң инициативазын ниити сорулгаже бурунгаар чоруурунуң аргаларын болгаш курлавырын барымдаалаар» деп Владимир Ильич айтып чораан (ында, арын 152).

Күүненин чоорту чок болу бээринге быжыг үндезиннер салдынган турар ындыг үениң эгелээри чайлаш чок деп үүвени Владимир Ильич өттүр көрген. Лениниң баш удур ол өттүр көрүүшкүнү бадыткаттынган! Пролетариаттың диктатуразы социализмниң бүрүн болгаш туюлунга чедир тиилелгезин база коммунизм тургузуушкунун калбартырынче ниитилелдиң шилчиишкинин хандыргаш, бодунуң төөгүлүг хүлээлгезин күүсеткеш, ССРЭ-ге эргежок чугула эвес апарган дугайында бадыткалды социалистиг тургузуушкуннуң кайгамчык улуг дуржулгазын түннеп көрген СЭКП-ниң Программазында тодараткан. Өске талазындан, пролетариаттың диктатуразының күүнези болуп тыптып келген Совет күүне чаа үе-чадада ниити улустун күүнези апарган. Бистиң ниитилеливистин хөгжүлдезинин чорудулгазында социалистиг күүне өзүзү коммунистиг ниитилелдин бот эргелелинче улам шилчиир.

Социалистиг демократияны бүгү тала-биле калбартыры болгаш сайзыраңгайжыдары, күүне аппарадының ажылын экижидери база оон ажыл-чорудулгазы дээш улусчу контрольду экижидери — коммунистиг ниитилелдиң бот эргелелинин хевирлерин болгаш формаларын ажылдап кылырынче боттуг орун ол болуп турар. СЭКП Төп Комитеди шиитпирлеринге дүүштүр турган партия-күүне контролюнуң дээштиг органнары ол херекке чугула рольду ойнаар апаар. Ол ажылдың дузазы-биле, ажылчы массаларның калбак киржилгези-биле социалистиг демократия улам-на чедиишкинниг хөгжүүр.

Бодунуң чүртүнүң өзүлүг ээлери болуп турар совет кижилер оон байлактарын доктаамал көвүдедиринге, коммунистиг тургузуушкунун планнарын эң дүрген күүседиринге хандамырындан сонуургалдыг. Бистин бурунгаар шимчээшкинивисти дүргедедир, СЭКП-ниң улуг планнарын боттандырар төлээде, **совет кижи бүрүзү** улам күүсеннишкинниг ажылдаар, бодунуң ажылын кажан-даа күүне өзү-биле, ниити улустун эргe-ажыктарының нүүрү-биле көөр ужурлуг. Ол үүл дээрге: кезээде, бүгү-ле үүлдерге чогаадыкчы идепкейни илередир, угаангыр болгаш камналгалыг өзү-биле ажыл-херекти чорудар, эң эвээш чарыгдалдарны үндүрүп турган, продукцияның эң хөй немелде өзүлдезин алыр херек дээни ол-дур. Чүгле хөй-ниити хүлээлгезин ханызы-биле медереп билип чоруур кижи бодунуң Төрээн чүртүнүң чечектелиишкини дээш, коммунизмниң материал-техниктиг баззазын тургузары дээш могаг чок демиселге болур.

Лениниң «Совет эрге-чагырганың ээлчеглиг сорулгалары» деп ажылы кол идея-биле — күүнени эргелеп башкарар херекке, ажыл-агый, культура тургузуушкунунга ажылчы массаларны хаара тударының идеязы-биле сиңниккен. Лениниң айтыышкыннар чер кырынга эң чептүү, эң магалыг ниитилелди — коммунизмни тургузары дээш демиселге бистиң улузувусту мобилизастап турар.

С. ТИТАРЕНКО.

Чечен чогаалдың болгаш уран чүүлдүң чаа шылгарангай чогаалдары

Чечен чогаал болгаш уран чүүл талазы-биле Ленинчи шаңналдар комитединиң даргазы Н. С. Тихонов-биле беседа

Чечен чогаал болгаш уран чүүл талазы-биле Ленинчи шаңналдар комитединге бо чылын 65 кижиниң чогаалдарын киирген турган. Чоннуң амыдыралын көргүзүп турар бедик идейлиг болгаш бедик мергежилдиг социалистиг реализмниң шынчы болгаш чайынналчак чогаалдарын тургузар дугайында Коммунистиг партияның сагыш салыышкыны болза Ленинчи шаңнал тыпсыры-биле киирген чогаалдарның идейлиг болгаш чечен-мергежилдиг шынарын үнелээрде черле улуг негеделиг болурун комитеттен негеп турган. Парлалга органнарынга, организацияларга болгаш ажылчы чонга комитеттиң кылган дилээн ёзугаар Ленинчи шаңнал тыпсыры-биле киирген чогаалдарны делгеренгейи-биле чугаалажып көөру калбарган. Парлалгага парлаан хөй санныг рецензиялардан, номчукчулар үнелелериннен, көрүкчүлер саналдарындан аңгыда комитет хөй санныг чагааларны алган, оларның элээн кезии коллективиг чагаалар болуп турар. Культура ажылдакчылары-биле партияның болгаш чазактың удурукчуларының ужуражыышкыны ышкаш ындыг улуг болуушкуннуң соонда совет чечен чогаалдың болгаш уран чүүлдүң хөгжүлдези-биле холбашкан айтырыглар уран чүүлдүң янзы-бүрү адырларында ажылдап турар чогаадыкчыларның чогаал ажылын чугаалажып көөрүнче чоннуң кичээнгейин онза хаара туткан.

Ленинчи шаңналдар тыпсыры-биле киирген чуруктарның делгелгезин чоннуң улуу-биле сонуургааның база ооң-биле тайылбырлаар херек, ону 100 муң хире кижи көрген. Эң-не калбак хөй-ниитиниң берген үнелелерин, сүмелерин, саналдарын комитет кичээнгейге ап турган, ынчангаш чугаалажып көрүүшкүннерни ындыг кичээнгейлии-биле, ханызы-биле көргени дээш совет кижилерге өөрүп четтириишкинни комитет илергейлеп турар.

Кирген бүгү чогаалдарны үүгле эң ылавыладды-биле таныжып, өөренип көргениниң, күүседикчилерни дыңнаанының, тураскаалдарны көөру-биле ооң турар черлеринге баргылап турганының соонда, эң-не тодаргай санал бериишкиннериниң соонда, бо чылдың Ленинчи шаңналдарын тыпсыр дугайында шиитпирни комитет хүлээп алган.

Шаңнал алган чогаал болза чечен чогаал болгаш уран чүүл талазы-биле маргылдаа чок шылгарангай чедиишкиннер болуп турар. Кыргандаа, аныяк-даа мастерлер, бистиң хөй национал-дыг Төрээн чуртувустуң төлээлекчилери оларны чогаатыкылаан.

«Джамиля», «Кызыл аржылчыктыг терекчигежим», «Теве караа», «Баштайгы башкы» деп чогаалдар кирген «Даглар болгаш ховулар тоожулары» деп ному дээш, аныяк кыргыс чогаалчы Чингиз Айтматов Ленинчи шаңналдың лауреады деп бедик атты алган.

Чингиз Айтматов амыдыралчы улуг школаны эрткен, ынчангаш ол ханы дуржулга амгы Киргизияның бөдүүн ажыл-шилчилериниң хевир шинчилериниң уран чурумалын тургузар, оларның амыдырал-чурталгазын, ажыл-херектерин, оларның идегелин болгаш күзел-чүткүлдерин, оларның янзы-бүрү хевирлиг салым-чолдарын көргүзер арганы аңаа берген. Ооң тоожуларының эң эки маадырлары оларның демдеглеттинген хевир бүдүштериниң бедик болгаш чаагай шынарларының ачызында номчукчуларга чоок кижилер болу берген. Бодунуң маадырларының ажылжиниң, ажыг-шүжүглериниң болгаш өөрүшкүлелериниң дугайын Айтматов аажок улуг ынакшыл-биле чугаалаан, ынчангаш ону чүгле Совет Эвилелинде эвес, харын оон дашкаар ырак черлерде номчукчулар безин эң-не калбаа-биле үнелеп көрген. Айтматовтуң шынчы, дидим, кайгамчыктыг чогаадыкчы салымчолунуң чигзиниг чок чаагайын болгаш күштүүн бөдүүн номчукчуларда, литератураның улуг мергежилдиг мастерлери-даа хүлээп көрген.

Дагестанның улустуң шүлүкчүзү — Расул Гамзатовтуң шүлүктериниң «Бедик сылдыстар» деп номун Ленинчи шаңнал-биле демдеглээн. Даглар чуртунуң оглу Р. Гамзатов амгы бүгү улуг делегейни бодунуң шүлүктеринге чуруп көргүзүп турар. ооң төрээн аулдары-даа, Совет чурттуң ырак-узак делгем черлери-даа, улустарның найыралының темазы-даа, кол-ла чүүл—кижилер, кижилер-өөнүктер, ажылчы чоннарның интернационалчы улуг аҗы-дуңма ёзузунуң кижилери—эштери-даа ооң шүлүктеринде кирип турар.

Р. Гамзатов — темаларның улуг шилиишкинин база утказының болгаш чечениниң талазы-биле эң байлак шүлүктүң бүгү-ле янзы-бүрү хевирин шиңгээдип алган амгы үениң шүлүкчүзү-дүр. Ол калбаа-биле сурагжаан болгаш ооң шынчы, ханы принципиалдыы дээш, көдүрүүшкүннүг болгаш улусчу баштаа дээш, ынакшылдыг лириказы болгаш дагдан баткан шапкын агым ышкаш күчүлүг шүлүүнүң хамаалы күжү дээш аңаа ынак бис. Р. Гамзатов—амгы шагның алызындан шылгарангай шүлүкчүзү, ооң шүлүглелинде кижизиг чаагай чорукту угаан-бодалы сиңниккен.

Бүгү назы-харларның калбак хүлээп көрүүшкүнүн болгаш ынакшылын алган шылгарангай чогаалчы — Самуил Яковлевич Маршакка «Шилиттинген лирика» шүлүктериниң ному болгаш уругларга элээн хөй номнары дээш улуг алдарны—Ленинчи шаңналды тывыскан. Ол уруглар номнарының аразында «А-дан Я-га чедир хөглүг аян-чорук», «Орукка ужуражылга», «Колечкону ким тыварыл» деп номнары бар.

Бо шүлүкчүнүң лириказы хевир талазы-биле сайзырангай, ооң лириказы шүлүүнүң нарын онзагайы-биле, хевириниң ылаптыы-биле онзаланып турар. Амыдыралды делгем көөр, чоннуң күжүнге ханы бүзүрелди, амыдыралчы өөрүшкүнү болгаш кижизиг чорукту С. Маршактың шүлүктеринден көрүп турар бис.

Бичии номчукчуларга шүлүктери онза чечен уткалыг болгаш билдингир, ынчангаш миллион-миллион уруглар оларга ынак. Ол шүлүктер болза делгеренгей, чаагай болгаш төнчү чок шүлүкчү уран салымның чечектелиишкининиң чаа бүзүредилгези болуп турар.

Литвада Пирчюпис суурга фашизмден каражан өлгеннерге кылган тураскаалы дээш аныяк литва скулптор Гедиминас Альбино Иокубониске Ленинчи шаңналды тывыскан.

1944 чылдың июнь 3-те партизан шимчээшкинин ара дөктаадып чадааш, Пирчюпис суурнуң бүгү эр, херээжен кижилерин кырган чөнүктерни болгаш бичии уругларны фашистер чок кылып, оларның бажыннарын араатанзыг ёзу-биле өртедипкеннер. Лидице болгаш Орадур-биле чергелештир, Пирчюпис дээр литва көдээ суурнуң таварышкан халаптыг салым-хуузу улустарның сагыжында хевээр артып турар.

Сагыш-сеткилден ыравас тураскаалды ол халаптың болган черинге Иокубонис тургускан. Ие-төрээн чуртту тураскаадып турар ооң тураскаалы ажыг-шүжүгну аажок тодаргай көргүскен. Ооң-биле кады ол болза улустуң угаан-бодал күжүнүн боттаныышкыны, улустуң киленинин, Төрээн чуруттуң кулданыкчыларын көөр хөөн чок чоруунуң илерели болуп турар. Пирчюписте тураскаал — амгы литва совет уран чүүлүнүң дыка улуг чедиишкини болуп турар.

Бодунуң үезиниң кижилериниң: М. С. Сарьянның, Р. Н. Симоновтуң, Кукрыниксстерниң (М. В. Куприянов, П. Н. Крылов, Н. А. Соколов), Ренато Гуттузонуң портреттери дээш эң улуг совет чурукчу Павел Дмитриевич Коринге база Ленинчи шаңналды тывыскан. П. Д. Корин — ССРЭ-ниң улустуң чурукчузу, портрет чурулгазының, композициялыг картинаның, көрүштүг улуг чурулганың шылгарангай мастери-дир. Ооң чураан чуруктары чуруттуң эң улуг музейлеринде турар болгаш калбаа-биле сурагжып, чоннуң ынакшылын чедип алган. Бо мастерниң чураан портреттери — реалистиг улуг уран чүүлдүң чогаалдары-дыр. Оларда ханы илередикчи утка болгаш психологтуг улуг бодаашкын сиңниккен. Боттарынга уран чүүл эң-не кол амыдыралчы хүлээлге болуп турар кижилерни чурукчу чуруп көргүзүп турар.

П. Д. Кориннiң чурааны хоочун мастер М. Сарьянның портрединче, чогаадыкчы бодал долдунган орар кылдыр ССРЭ-ниң улустуң артизи Р. Симоновту чуруп көргүскен портрединче, дайынчы сатираның мастерлери М. Куприяновтуң, П. Крыловтуң, Н. Соколовтуң портреттеринче, сураглыг итали чурукчу, депшилгелиг ажылдакчы болгаш тайбың дээш демиселчи — Ренато Гуттузонуң портрединче көргеш, чурукчунуң мындыг чаагай уран мергежилин көрүкчү дораан-на өөрүшкү-биле эскерип каар.

П. Д. Кориннiң уран чурулгазы орус болгаш совет чурулга дээжизинге кайгамчык улуг салыышкын болур.

Эң-не бедик, улусчу шаңналды — Ленинчи шаңналды бо чылын тывыскан кайгамчыктыг чаа чогаалдар совет культураның эртинезин байдары, бистиң улузувусту бедик сайзыралы-биле өөрүүр чугаажок деп, Н. С. Тихонов түңнелинде чугаалаан.

Телеграф дыннадып, дамчыдып тур

Май бирге уткуштур

БЕРЛИН. СЭТА-ның корреспондентизи **В. Селиверстовтуң** дамчыдып турары болза:

Герман Демократтыг Республиканың ажылчы чоннары Май бирни бүдүүрүлгечи чаа-чаа чедиишкиннер-биле уткып турар. Бүдүүрүлге планнарын ажыр күүсеткен, продукцияны бүдүрерин көөдедир, ооң шынарын экижидер, күш-ажылдың бүдүүрүкчүлүүн бедидер, ажылдың чаа аргаларын шиңгээдип алыр деп хүлээлгелер алган дугайында рапорттар республиканың янзы-бүрү районнарындан бо хүннерде кээп турар.

Эйзенхюттенштадта «ОСЧ» комбинаттың коллективи апрельде бүдүүрүлге планын ажыр күүседип, программадан ажыр 5 муң тонна хире шойну эзилдирген. Бранденбургта трактор заводунуң ажылчыннары планны хүн бүрүде ажыр күүседип турар. Судно тудуунуң «Нептун» заводу ГДР-ниң болгаш Данияның порттарының аразынга чоруур демир орук поезделиринге улуг корабль-паромнуң тудуун дооскан.

Ризаның кан шуткукчулары, калий бүдүрер талазы-биле «Верра» комбинаттың дагжылары. Зоммердте канцеляр машиналарын болгаш автоматтарны бүдүрер талазы-биле республикада баштайгы бүдүүрүлгениң коллективи, Берлиннiң заводтарының ажылчыннары Май бирнiң байырлал мурнунун чарыжының чедиишкиннериниң дугайын дыңнадып турар.

1964 чылда улус ажыл-агый планының төлевилелин бо хүннерде республикага чер болганда чугаалажып көрүп турар. Үлетпүр бүдүүрүлгезин көөдедир болгаш продукцияның шынарын экижидерин барымдаалаан, ГСЧП-ниң VI съездизиниң шиитпирлерин боттандырар талазы-биле үнелиг дыка хөй саналдарны ажылчыннар киирип турар.

Часкы хову ажылдары кидин-түлүктээн. Тараа культураларының тарылгазын дооскаш, көдээ ажыл-агый бүдүүрүлге кооперативтери болгаш улустуң бүдүүрүлге черлери картофельди олуртуп, свёкла тарылгазын чорудуп турар. Герман Демократтыг Республиканың тараачыннарының съездизинге белеткелди, идепкейлиг чорудуп турар. Ол съезд май 3-те Шверинге ажыттынар.

Коммунизмче орук-биле

БЕРЛИН. (СЭТА). РСФСР-ниң үлетпүр болгаш тудуг ажылдакчыларының чөвүлел хуралынга Н. С. Хрущевтуң чугаазынга улуг кичээнгейни ГДР-ниң солуннары көрүндүрүп турар. Эң улуг совет республикага үлетпүр бүдүүрүлгениң талазы-биле чеди чыл планының онаалдаларын дыка ажыр күүседип болур арга барын Н. С. Хрущев бодунуң чугаазынга демдеглээн дээрзин «Нейес Дейчланд» солун бижээн. РСФСР-ге пландан ажыр бүдүүрүшкүн, баштайгы саналгаларны ёзугаар алырга, 30 миллиард рубльге деннежип турар.

Идеологтуг фронтуга демиселдиң дугайында, буржуаз идеологияга өптешпес чоруктун дугайында Н. С. Хрущевтуң сөстерин солун база демдеглеп турар.

СЭКП-ниң ленинчи политиказының тиилелгези

АФИНЫ. (СЭТА). РСФСР-ниң үлетпүр болгаш тудуг ажылдакчыларының чөвүлел хуралынга Н. С. Хрущевтуң чугаазының допчуралын Афинының солуннары көскү черлеринге парлаан. СЭКП-ниң чорудуп турары ленинчи политика тиилелгелери удаа-дараа чедип алыр арганы Совет Эвилелинге берип турар деп чугаада айыткан үүлдерни «Авги» солун тускайлап айтып турар. Совет экономика долу чечектелиишкинде турарын солун демдеглээн. ССРЭ үлетпүр продукциязының немелде өзүлдезинин темпилериниң талазы-биле АКШ-ты эрте берген.

Тайбынның болгаш тайбын кожахелбээ догуннаашкынның политиказынга Совет Эвилелиниң шынчызының дугайында медеглелди Афинының солуннары база тускайлап турар.

Туруштуг коммунист

Хулиан Гримаунуң чагаазы

ПАРИЖ. (СЭТА). Бодунуң кадайы Анхелге Хулиан Гримаунуң чоруткан чагаазын Юньон Франсоз Д, Информасьон агентилел тараткан.

Ол чагааны Мадридтиң Карабанчель деп кара бажыңынга, испан патриотту шаажылаарының мурнуу чарыында бижээн.

Гримаунуң бижээни болза: «Эргим Анхелита. Дүүнгү хүнге чедир үш чагаа алдым, сөөлгүзү 7-ниң хүнүнде болду. Кыстарымның чагаалары кончуг чаптанчыг болгаш мени хөлчок-ла өөртү. Оларның каникулдарны шак ынчаар эки эрттирип, коллективке, амыдыралга чаңчыгып турарынга кончуг-ла өөруп олур мен. Мээң кончуг таарзынып турарымны оларга чугаалап көр, оларны быжыы-биле куспактап тур мен, оларга удавас бижиир мен.

Мени дугайты алыр болза, мен дыка серген-омак-тыр мен дээрзин сеңээ чугаалаар ужурлуг мен. Кара бажыңның хериминiң иштинге селгүүстеп каап тур мен. Ол чорук меңээ арыг агаар тынарының болгаш үргүлчү шимчеп турарының аргазын берип тур. Меңээ ол кончуг-ла чедишпейн турган чүве. Меңээ ол кончуг дузалаар боор деп бодап тур мен...

Кажан шииткелди үндүргенде, түңнелиниң дугайын сеңээ дыңнадыптар мен. Маажым болурун болгаш коргуп-дүвүревезин сеңээ дилеп тур мен. Мен шииткелди шөлээн манап тур мен, харын оон өскээр болур ужур-даа чок ынчаш. Мага-бодумнуң байдалы эки-дир, херек болурун ёзугаар камгаланып шыдаар мен. Кыстарывыска ол дугайында чүү-даа чугаалава. Олар билип аптарлар оң. Амдызында ойнап турзуннар, аас-кежиктиг болурлар.

Бөгүн мен акым-биле көржүр мен, силерниң дилээниңер ёзугаар, силерни дээш мен ону куспактап каар мен. Ол хөлчок өөрүүр боор.

Бүгү-ле төрелерни куспактап, дузазы дээш оларга өөрүп четтирдим.

Уругларымны болгаш сени катап-катап ошкап тур мен. Мен силерге хөлчок-ла ынак мен. Хулиан.

ЧУРУКТА: Испанияның Коммунистиг партиязының ТК кежигүнү Хулиан Гримау Гарсиа.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ТРЕНЕРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ

ССРЭ-ниң бут бөмбүүнүң федерациязы бо талазы-биле делегейге бирги чер дээш маргылдаага, Олимпий оюннарынга, Европаның Кубогунга белеткелди чурттуң чыынды командаларының эки чорударын барымдаалаан, тренерлериниң чөвүлелин тургускан.

Чоокта чаа болган чөвүлелдиң бирги хуралынга чөвүлелдиң даргазынга ССРЭ-ниң алдарлыг тренери Г. Качалинни соңгаан, ооң оралакчыларынга — О. Ошенков болгаш С. Савин оларны соңгаан.

ССРЭ-ниң чыынды командазының улуг тренеринге Н. Симонянны, тренерингe — Н. Гуляевти тус-тус бадылаан.

10-ГУ КЛАСС

СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг колхозтуң киномеханиги Ховалыг Киим-оол Чадаанада аныяктарның кежээки школазының 10-гу клазында өөренип турар. Киномеханик кижи колдуунда-ла кежээ ажылдаар боор чүве болгай, ынчаарга Киим-оол өөредилгеден озалдавайн, классың эң тергиин өөренирчилериниң санынга чүге кирип турарыл? Ол, суббота, воскресенье хүннеринде кинону хүндүс, кежээ улаштыр-улаштыр үндүрүп, школаже баар кежээлерде ажылын дузалаачызы Кара-Сал Бадыга хүлээдип бээр. Аныяк киномеханик өөредилгезинге кызымак, чүрекиг.

— Ховалыг Киим-оолга кончуг ынак бис. Ол кичээл бүрүзүнде ыяш белеткелдиг келир, холун кедүрүп харыылаар, ыланғыя математикага онза сонуургалдыг кижи—деп, математика башкызы эш А. Хомутова ону ынчаар мактап турар.

Ол-ла класста Юрий Абрамовту ап көрзэл. Автомашина механиги Юрий ажылын өөредилге-биле шын холбап билир, класстың тергиин өөренирчилериниң бирээзи. Кичээл катаптаарда, ном болгаш солун номчуурда шак-үени шын хуваап алган.

10-гу класстың чээрби ийи ооллар, кыстары ортумак школаны чедиишкиннинг доозар дээш чүткүлдүг өөренип турарлар. Олар бирги чартык чылда чүс хуу өөредилгени чедип алганнар.

М. БАЙЫР-ООЛ.

Улуг-Хемден медээлер

ЫЯШ БЕЛЕТКЕЛИ

Районнуң үлетпүр комбинадының тайгада ыяш белеткелинде ажылдап турар бригадазы бирги кварталда 1991 кубометр тудуг ыяжын болгаш 1938 кубометр оттулар ыяшты белеткээн. Бригадада хүн нормазын ажыр күүседип турар тракторист В. Андросов, ажылчыннар С. Анай-оол, К. Хуурак, И. Якуш, И. Чаш-оол ышкаш мурнакчылар хөй. Ажылчыннар тудуг ыяжының белеткелин ам бизин күүседир чыгаан.

* * *

БАЯН-КОЛ САЛБЫРДА

Баян-Колдуң малчыннары чоокку үеге чедир төрээн хөй-хөй хойларның хураганнарын менди камгалап алган доруктуруп турар. Чижээ, хойжулар С. Баян-оол, С. Сендажы, С. Серен-оол, Д. Чадамба олар 290—346 хураганны тус-тузунда камгалап алган. Баян-Кол сүт-бараан фермазының саанчылары К. Байкара биле М. Бюрбю бирги кварталда инек бүрүзүнден 384 кг сүттү тус-тузунда саап алган.

* * *

МУРНУКУ ОДУРУГДА

Чоокта чаа парткомнуң бюрозунуң шиитпири-биле бирги кварталда бедик көргүзүтлерни чедип алган «Найырал» совхозка, «УТКА 25 чылы» совхозтуң Иштии-Хем сүт-бараан фермазынга парткомнуң болгаш райкүүскомнуң шилчиир кызыл туктарын тывыскан. Квартал планын ажыр күүседкен «Улуг-Хая» совхозтуң Алдыы-Шынаа сүт-бараан фермазын, Шагаан-Арыгның автоажылагыйын, «УТКА 25 чылы» совхозту, «Көдээ тудуг» чериниң «Улуг-Хая» совхозта ажылдап турары комплексилиг тудугжулар бригадазын районнуң Хүндүлел самбыразында киирген.

Ажыл-агыйларның хөй-хөй мурнакчылары бо чылдың эрткен үш айларының дургузунда безин бедик көргүзүглерни чедип алган. «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң быжаа ажаакчызы А. Блинова, «Найырал» совхозтуң инек кадарчызы К. Мунзук, «УТКА 25 чылы» совхозтуң хаван ажаакчызы Е. Ильина ажаап кадагалап турар малдарының баш санын хонукта 800—850 грамм немелде дензилиг кылдыр семиртип турар. Колхозтарның, совхозтарның саанчылары С. Көк-кыс, З. Натпит-оол, В. Увангур, Ф. Макарова, Д. Сюрюнмаа болгаш өскелер-даа база эки ажылдаанар.

М. ДАЛАА.

Бистиң календарывыс

ЯРОСЛАВ ГАШЕК

(Төрүттүнген хүнүнден бээр 80 чыл болганына)

Чех улустуң шылгарангай чогаалчызы Ярослав Гашектиң чогаалдары чех литератураның чоргаарланыр үүлү болуп турар. Эрес солдат Швейк дугайында роман Ярослав Гашектиң ат-сураан бистиң чуртувуста калбартып нептереткен. Ооң «Эрес солдат Швейктиң чоруушкуннары» деп, хөглүг, тывынгыр, угаангыр, политика талазы-биле чидиг уткалыг романы орус дылда каш удаа парлаттынган болгаш Совет Эвилелиниң улустарының хөй-хөй дылдарында парлаттынып үнген. Ол шылгарангай сатиралыг чогаал делегейниң өске-даа чуруттарында калбаа-биле нептерээн.

Ярослав Гашектиң улуг чогаалчы алдары чүгле чех улуска эвес, чамдык талазы-биле орус улуска база хамааржыр.

Ярослав Гашек — национал талазы-биле чех кижи. Ол, 1883 чылдың апрель 30-де Прага хоорайга башкы кижиниң өг-бүлезиниден төрүттүнген. Гимназияга Ярослав Гашек өөренип турда төөгү башкызы, сураглыг чех чогаалчы Алоиз Ирасек аңаа эки салдарлыг болган. Ол башкы патриоттуг угаан бодалды, төрээн чонунга ынакшылды, чех улусту мөлчүп турган Австри-Венгр монархияга көөр хөөн чок чорукту Гашекке сиңниктиреринге дузалаан.

Адазы өлген соонда Ярослав Гашек Гимназияның дөртү курузундан үнгеш, аптекага өөреникчилеп кирген. Садыг академиязы деп адап турган училищеге кезек үеде ол өөренген соонда, банк ажылдакчызы болу берген. Ярослав Гашек ол үеден эгелээш-ле юморлуг рассказтарны болгаш фельетоннарны бижип эгелээн.

Улуг орус чогаалчы Максим Горькийниң үлегерин көргеш, Ярослав Гашек 1901—1905 чылдарда Чехияны болгаш Словакияны, Галицияны, Бавария, Венгрияны кезилдир аянчорук кылган. Ол аян-чорук үезинде бижээн ооң рассказтары болгаш очерктери чогаалчының чогаалдарының он тос томнуг чыындызында бир том болган.

1914 чылда делегейниң бирги империалистиг дайыны эгелээн. Ол үеге чедир Ярослав Гашек сураглыг чогаалчы болу берген. Ооң хөй-хөй рассказтары болгаш фельетоннары, шүлүктерлиг ному, «Эрес солдат Швейк болгаш өске-даа элдептиг болуушкуннар», «Пан Теннраттың чымыжы», «Даштыкы кижилер үдекчилери», «Мээң шттар садыглааным» деп чыындылары парлаттынып үнүгүлээн. Ындыг турбуже-ле ону 1915 чылда австрий армияга мобилизастап киирген болгаш австри-орус фронтуже чорудупкан. Орус улусту улуг хүндүткел-биле көрген Ярослав Гашек орус солдаттарга удур чаалажырын хүзевейн, баштай-ла болган эптиг таварылга-биле орус солдаттарның холунга кирип туттурган.

1916—1918 чылдарда туттурганнардан тургустунган чехословак кезекке Гашек бактаап турган, Киевке парлап турган «Чехословаң» деп журналга үүлдер бижип турган. «Чехословаң» деп парлалга чери «Эрес солдат Швейк туттуруушкунда» деп ооң сатиралыг тоожузун парлап үндүрген. Ол чогаал австри-венгр монархияның багын чидиг-биле илередип сойгаалаан.

Октябрының социалистиг Улуг революциязының соонда, Киевке совет эрге-чагырга тургустунган. Оон удаткаанда Ярослав Гашек Москваже чорупкан. Ол аңаа баргаш, Россияның Коммунистиг (большевиктер) партиязынга кирген болгаш ооң Кызыл Шеригже чорупкан. 1920 чылга чедир Кызыл Шериг чорупкан. Ол Кызыл Шериг хүрээлениге турган даштыкы кижилерниң, туттурганнарның ортузунга организакчы болгаш пропагандалыг улуг ажылды чорудуп турган.

Чурукта: Ярослав Гашек.

Коммунист Гашек бешки армияның штавынга политиктиг, партийжи ажылдакчы болуп, фронт солунарын редакторлап, угуулгалар, хуудустар бижип, пропаганда болгаш агитация ажылын удуртуп турган. Кызыл Шеригниң кезектери-биле Самарадан (Амгы Куйбышев хоорайдан) Иркутскиге чедир — бүгү Сибирьни кежилдир Гашек берге болгаш тиилелгелиг орукту эртхен. Ол чоруп турган, Гашек орус кижилерби-ле төрелдежип, кызыл шериглерге боттарының кижизи деп санаттыра берген. Ооң чогаалдарын, ооң хөглүг чидиг уткалыг фельетоннарын олар улуг сонуургал-биле номчуп турганнар. Ярослав Гашек орус сөстү эки билир турган болгаш чогаалдарны орус дылга бижип турар апарган.

Совет Россияга, социализм дээш демисежип турган ажылчыннарның болгаш тараачыннарның ортузунга, Кызыл Шеригниң дайынчы кезекте-ринге турганының үези Ярослав Гашектиң амыдыралында болгаш ооң чечен чогаал талазы-биле ажыл-чорудулгазында дыка чугула ужур-дузалыг болган.

Ярослав Гашектиң социалистиг революцияның хөрээнге ажылы маадырлыг болгаш улуг чаагай болган. Ынчангаш совет кижилер ооң шериг талазы-биле маадырлыг дайынчы чоруун бедии-биле үнелеп турар. «Прагага төрүттүнген-даа болзумза, большевик болу бергеним Совет Россияны ийи дугаар төрээн чуртум кылдыр санап турар мен» деп, орус эштериниң бирээзинге Гашек боду өөрүшкү-биле чугаалаан.

1920 чылдың ноябрьда Ярослав Гашекти Москваже келдирген, а ооң соонда чехословак коммунистерниң Москвага турган Төп органының шиитпири ёзугаар Чехословакияже ол чорупкан. Чоруурунга белеткеп тура, өөнүктериниң бирээзинге ол мынча деп бижээн: «Чеде бергеш, бистиң беш дугаар армиявыстың демиселинге киржип турган, билип көргеним, чаңчыкканым күш-биле бак сураглыг чех чазактың соңгу черин быычактаар мен».

Шынап-ла, Чехословакияга ол чеде бергеш, чазакка-даа, ооң эллери — буржуазияга-даа эпчок, ончыг чүүлдерни эвээш эвести таварыштырган. Чехословакияның коммунистиг партиязының органы «Руде право» солунга парлап үндүрүлээн ооң сатиралыг рассказтары болгаш фельетоннары иштикинiң-даа, даштыкының-даа реакциязынга, ажылчын аңгының дайзыннарынга чидиг согуштуг болган.

Империалистиг болгаш хамааты дайыннарының үезинде чыып алган хөй материалдарын Ярослав Гашек чүгле улуг рассказтар, очерктер болгаш фельетоннар кылдыр эвес, а улуг хемчээлдиг чогаал кылдыр мөөнүүзүн шиитпирлеп алган. Ынчангаш Швейк деп кол маадырлыг романны ол бижип эгелээн.

«Делегей дайынының үезинде эрес солдат Швейктиң чоруушкуннары» деп сатиралыг романын 1921 чылда ол парлап эгелээн. Тенексимээр хөглүг солдат Йозеф Швейктиң дүрзүхевири-биле Ярослав Гашек империалистиг дайынга бодунуң киленiг удурланыышкынын, империализмни болгаш ооң чалчаларын көөр хөөн чок чоруун илереткен. Романның дугайында сураглыг чех коммунист-маадыр Юлиус Фучик мынча деп бижээн: «Швейк дээрге реаксылыг тургузугну курт дег ызырыглап, дарлалдың болгаш туразында аажыладың бажының бузарынга, чамдыкта медерелдиг эвес-даа болза, черле идепкейлии-биле дузалап турар».

Ынчангаш «Эрес солдат Швейктиң чоруушкуннары» деп чогаал буржуазияны бужургандырып, хорадаткан. Ооң-биле кады ол чогаал Ярослав Гашектиң болгаш миллион-миллион номчукчуларның ынакшылын, хүндүткелин ол чаягаар-ла чаалап алган.

Ярослав Гашектиң «Эрес солдат Швейктиң чоруушкуннары» деп сураглыг чогаалын тыва кижилер Адачурттуң улуг дайынының үезинде Швейк дугайында кинодан билген болгаш ам удавас Кызылга болгаш республиканың өске-даа кино үндүрер черлеринге үнер «Улуг орук» деп кинодан Ярослав Гашектиң болун болгаш ооң романының кол маадыры Швейк дугайын билип алыр.

Ярослав Гашек чуртталгазының сөөлгү хүнүнге чедир Совет Эвилелиниң шынчы өөнүү болуп арткан. Бодунуң чогаалдары ышкаш, Ярослав Гашек совет кижилерге кезээ шагда үнеледи.

„Шын“ солуннуң редакциязынга

Эргим редакция, биске Тыва АССР-ниң Улустуң артизи болгаш Тыва АССР-ниң Алдарлыг артизи деп Хүндүлүг аттарны тывысканы-биле холбаштыр биске байыр чедирген бүгү албан-организация черлеринге, эш-өөрлерге чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенивисти «Шын» солун дамчыштыр илередиривисти чөпшээреп көрүнер.

Цирк артистери:
В. Оскал-оол,
Д. Очур,
К. Хензиг-оол.

Душанбе хоорай.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

Кинотеатрларга

БӨГҮН

«НАЙЫРАЛ»: **«Солдат дугайында баллада»** 10, 12, **«Амыдыралче базым»** 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Эки-турачылар»** 11.15, 1.15, 3.15, **«Быжыг бодалды ажып эртип турда»** (делгем экранныг) 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Кызыгаар үрекчизи»** 11.15, 1.15, **«Үшкү тайм»** (делгем экранныг) 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: **Мультипликациялар** 10, **«Аныяк чылдары»** 12.30, 2.30, **«Суг дажыыры»** 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

Республиканың хөгжүм-шин театрынга

Май 1-де

УРУГЛАРГА БАЙЫРЛАЛДЫҢ КОНЦЕРТИ БОЛУР.

Концерт хүндүскүнүн 3 шакта эгелээр.

Май 2-де

А. Н. ОСТРОВСКИЙНИҢ «БАЛЬЗАМИНОВТУҢ КАДАЙЛАНЫЫШКЫНЫ» ДЕП ШИИЗИ (ТЫВА ДЫЛГА) БОЛУР.

Шин кежээкиниң 7 шакта эгелээр.

ДИРЕКЦИЯ.

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕЗИ: Кызыл. Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63. редакторнуң оралакчызының 35-24. пропаганда киллизинин 23—54. харыысалгалыг секретарьның болгаш харыысалгалыг дежурныйның 23-35. көдээ ажыл-агый киллизинин 25-38. партийжи амыдырал киллизинин 37-13. иштики информация киллизинин 20-60. чагаа болгаш совет тургузуг киллистериниң 21-27. үлетпүр болгаш транспорт база культура амыдырал киллистериниң 22-64. бухгалтерияның 31-75. корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—00829. Чагыг № 122. Культура министерствозунуң типографиязы